

Retningslinjer gitt av Barne- og familiedepartementet desember 2002, revidert i mars 2016 av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (Q-1045)

Saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon

Innhold

1 Innledning - nærmere om innholdet i retningslinjene	2
2 Generelt om adopsjon – formål, vilkår og rettsvirkninger	3
2.1 Særlig om innenlandsadopsjon.....	4
2.2. Særlig om utenlandsadopsjon.....	5
3 Kompetanse og lovvalg	5
4 Oversikt over ulike instanser som er involvert i behandlingen av en adopsjonssak.....	6
5 Adopsjonssøknaden	7
6 Generelle saksbehandlingsregler	8
6.1 Enkeltvedtak.....	8
6.2 Hvem er parter i en adopsjonssak.....	8
6.3 Inhabilitet	9
6.4 Veiledningsplikt	10
6.5 Saksbehandlingstid, foreløpig svar, m.m.	10
6.6 Taushetsplikt	10
6.7 Forhåndsvarsling	11
6.8 Utrednings- og informasjonsplikt.....	11
6.9 Partsoffentlighet – partenes rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter.....	12
6.10 Vedtakets begrunnelse.....	12
6.11 Underretning om vedtaket	13
6.12 Klage og omgjøring.....	13
6.13 Part med ukjent adresse	13
7 Spesielle saksbehandlingsregler og særlig om skjønnsutøvelse	14
7.1 Innenlandsadopsjon - saksbehandling og skjønnsutøvelse.....	14
7.1.1 Innhenting av foreldrenes og barnets syn på adopsjonssøknaden	14
7.1.2 Søknad om stebarnsadopsjon	15
7.1.3 Søknad om adopsjon av barn under omsorg av barneverntjenesten.....	19

7.1.4 Søknad om adopsjon der foreldreansvaret er overtatt etter barneloven	21
7.1.5 Søknad om adopsjon av personer over 18 år - skjønnsutøvelse	21
7.1.6 Søknad om å bli registrert som adoptivsøkere til et barn der foreldrene samtykker - formidling av innenlandsadopsjon	22
7.2 Utenlandsadopsjon - saksbehandling	25
7.2.1 Utredning av adoptivsøkere.....	25
7.2.2 Utredning av søkere som har adoptert tidligere.....	26
7.2.3 Forhåndssamtykke – saksbehandling	26
7.2.4 Adopsjonsorganisasjonens oppgaver i adopsjonsprosessen	27
7.2.5 Adopsjon av eldre barn, søskengrupper og barn med spesielle omsorgsbehov	29
7.2.6 Adopsjon utenom godkjent organisasjon	30
7.2.7 Tilbaketrekking av vedtaket om forhåndssamtykke	31
7.2.8 Oppfølgingsrapporter til myndigheten i barnets opprinnelsesland.....	31
8 Adopsjonsbevilling og registrering av adopsjonen.....	32
8.1 Særlig om adopsjon av barn fra utlandet.....	32
8.2 Registrering i det sentrale adopsjonsregisteret og melding til ulike instanser.....	32
9 Oversikt over aktuelle skjemaer til bruk ved søknad om adopsjon, m.m.	32
9.1 Skjemaer m.m.....	32
9.2 Vedlegg som skal følge adopsjonssøknaden til regionen i Bufetat	33
9.3 Adopsjonsorganisasjonenes adresser.....	35
10 Oversikt over konvensjoner, aktuelle lover, forskrifter og retningslinjer	35

1 Innledning - nærmere om innholdet i retningslinjene

Departementet gir med dette en oversikt over de regler som gjelder under saksbehandlingen av en adopsjonssak. Retningslinjene gjelder ved søknad om adopsjon av norsk barn og ved søknad om adopsjon av barn fra utlandet. I retningslinjene gir departementet også nærmere regler for utøvelsen av skjønnet.

Adopsjonsloven med tilhørende forskrifter har regler om saksbehandlingen av adopsjonssaker, se lov 28. februar 1986 nr. 8, forskrift 30.01.2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra utlandet, forskrift 30. november 1999 nr. 1194 om formidling av innenlandsadopsjon der foreldre samtykker til adopsjon og forskrift 30. november 1999 nr. 1195 om krav til organisasjon som formidler barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon. Flere rundskriv utgitt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kan også være relevante for saksbehandlingen av en adopsjonssøknad. Se blant annet Q-28/2015 med kommentarer til forskrift om adopsjon av barn fra utlandet og Q-1046 Veiledningshefte om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon.

Dette rundskrivet har innarbeidet rundskriv Q-1225 B om retningslinjer til endringer av adopsjonsloven: Samboeres adopsjonsadgang. Stebarnsadopsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd og død¹, og rundskriv Q - 1225 B utgår. Forskrift 30.01.2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra utlandet og rundskriv Q- 28/2015 med kommentarer til forskriften, erstatter rundskriv Q-0972. Rundskriv Q-0972 gjelder likevel for søknader om utenlandsadopsjon som har kommet inn til kommunen eller Barne-, ungdoms- og familieetaten før 1. februar 2015, jf. forskriften § 10 om ikraftsetting og overgangsregler.

Videre finnes regler i lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker, jf. lov 10. februar 1967 (forvaltningsloven), med forskrifter.

Det er et grunnleggende prinsipp i adopsjonsloven og internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, at en adopsjon skal være til barnets beste. Haagkonvensjonen 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner har etablert et system for samarbeid mellom barnets opprinnelsesland og mottakerlandet når en adopsjon gjennomføres over landegrensene. I Norge trådte Haagkonvensjonen i kraft 1. januar 1998. Konvensjonen viderefører prinsipper nedfelt i FNs barnekonvensjon og slår fast at det er nødvendig å treffe tiltak for å sikre at internasjonale adopsjoner skjer med respekt for barnets grunnleggende rettigheter. Den skal videre sikre at bortføring av og handel med barn ikke finner sted.

Det er utarbeidet skjemaer som skal brukes ved søknad om adopsjon og en egen mal for utarbeidelse av sosialrapport. Til sosialrapporten er det utarbeidet et veiledningshefte². Oversikt over skjemaene m.m., er å finne i kapittel 9.

I kapittel 10 gis en oversikt over konvensjoner, lover, forskrifter og retningslinjer på området.

Rundskrivet er ment for regionene i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat/regionen) og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), samt Faglig utvalg for adopsjonssaker (Faglig utvalg), adopsjonsorganisasjonene og kommunene. Adoptivsøkere kan ha nytte av rundskrivet som generell informasjon.

2 Generelt om adopsjon – formål, vilkår og rettsvirkninger

Hovedformålet med adopsjon er å gi et godt og varig hjem til barn som trenger det. Et grunnleggende vilkår for å gjennomføre en adopsjon er at adopsjonen skal være til barnets beste, jf. adopsjonsloven § 2. I tillegg til prinsippet om at adopsjonen skal være til barnets beste, krever § 2 at den som søker om å adoptere enten selv ønsker å oppfostre barnet, har oppfostret det, eller at det foreligger annen særlig grunn til adopsjon.

Adopsjon er svært inngripende ved at den med endelig virkning bryter alle familierettslige bånd mellom barnet og biologiske foreldre og deres familie, jf. adopsjonsloven § 13. Ved adopsjonen får adoptivbarnet og dets livsarvinger samme rettsstilling som om adoptivbarnet hadde vært adoptivforeldrenes egenfødte barn. Samtidig faller rettsforholdet til den opprinnelige slekten bort. Ved stebarnsadopsjon får barnet samme rettsstilling i forhold til forelderen og steforelderen som om de begge var barnets biologiske foreldre. Ved adopsjon oppheves biologiske foreldres foreldre- og forsørgelsesansvar. Biologiske foreldre vil etter adopsjon ikke ha noen rett til samvær med barnet og eventuell kontakt med barnet vil være basert på avtale mellom partene. Barnet vil heller ikke lenger har arverett etter biologiske foreldre og deres slekt.

¹ Utgitt 1. oktober 2014.

² Q-1046 Veiledningshefte om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon. Utgitt av Barne- og familiedepartementet desember 2002, sist revidert i 2016 av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Et barn som har fått nye foreldre gjennom adopsjon har rett til å bli fortalt at det er adoptert, jf. adopsjonsloven § 12. Barnet har fra det er 18 år også krav på å få opplyst fra bevillingsmyndigheten hvem de opprinnelige foreldrene er.

Av adopsjonsloven § 7 fremgår at den som er under 18 år ikke kan adopteres uten samtykke fra den eller dem som har foreldreansvaret. Forelder uten del i foreldreansvaret skal så vidt mulig få anledning til å uttale seg før vedtak blir gjort, jf. § 7 tredje ledd.

Partene i adopsjonssaken må gis anledning til å tenke nøye gjennom virkningen av en adopsjon og om adopsjonen vil være til barnets beste. Det er viktig å få brakt på det rene hvor veloverveid og begrunnet erklæringer fra biologiske foreldre og barnet er, og hvor veloverveid og begrunnet søknaden om adopsjon er.

Barn som er fylt 12 år kan ikke adopteres uten eget samtykke, jf. adopsjonsloven § 6 annet ledd. Videre følger det av § 6 første ledd at et barn som har fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling skal gis. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Adopsjonsloven § 3 setter en nedre aldersgrense på 25 år som vilkår for å kunne adoptere. Rent unntaksvis er det likevel åpnet for at det kan gis bevilling til den som har fylt 20 år.

Ektefeller og samboere kan som hovedregel bare adoptere sammen jf. adopsjonsloven § 5. Med samboere menes i adopsjonsloven to personer som bor sammen i et stabilt og ekteskapsliknende forhold. Det å adoptere sammen innebærer at barnet får to juridiske foreldre, og det er derfor de som framstår som potensielle foreldre sammen som bør få adoptere. Samboerskapet kan bare bestå av to personer og det må dreie seg om et parforhold. Venner eller søsken som bor sammen omfattes ikke. Det regnes heller ikke som samboerskap etter adopsjonsloven om den ene eller begge av partene samtidig er gift, registrert partner eller samboer med en annen. Det at man faktisk bor sammen, er det viktigste kjennetegnet på samboerskap. I utgangspunktet kreves derfor at det kan dokumenteres felles registrert bostedsadresse i folkeregisteret. Dersom manglende felles adresse i folkeregisteret har legitime grunner, kan kravet om felles registrert adresse unntaksvis fravikes dersom samboerskapet kan dokumenteres på annen måte. Ektefeller og samboere kan være av samme eller ulikt kjønn. Ingen andre enn ektefeller og samboere kan adoptere sammen.

Enslige kan også adoptere. For enslige vil det blant annet legges vekt på om søkeren har et godt og stabilt nettverk. Et annet relevant moment i vurderingen vil være om søker har spesiell kunnskap om og erfaring med barn³.

2.1 Særlig om innenlandsadopsjon

Adopsjon av et norsk barn kan starte på ulike måter og mange situasjoner kan føre til adopsjon.

Et barn kan bli adoptert av sin stefar eller stemor (stebarnsadopsjon). Dersom ingen har foreldreansvaret for et barn etter et dødsfall, kan de som ønsker foreldreansvaret henvende seg til domstolen for å få dette, jf. barneloven §§ 38 og 63. De som får foreldreansvaret kan senere søke regionen i Bufetat om å adoptere barnet. Videre kan et vedtak om fratakelse av omsorgen og foreldreansvaret for et barn etter barnevernloven være starten til det som senere blir en adopsjon. En adopsjonssak kan også starte ved at barnets foreldre eller barnets mor henvender seg til myndighetene for å få hjelp til å finne adoptivforeldre til sitt nyfødte barn.

³ Se også rundskriv Q-28/2015, med kommentarer til forskrift om adopsjon av barn fra utlandet, merknad til § 2. Den som søker om å adoptere som enslig må reelt være enslig, det vil si ikke være samboende eller gift. Når myndigheten vurderer søknaden skal det blant annet legges vekt på om søkeren har et godt og stabilt nettverk der barnet gjennom oppveksten kan få kontakt med begge kjønn. Generelt anses søkers familienettverk mer stabilt enn vennernettverk. Det skal ved vurderingen legges vekt på nettverkets tilgjengelighet i hverdagen. Et relevant moment i vurderingen vil være om søker har spesiell kunnskap om og erfaring med barn.

I all hovedsak er det barn som adopteres, men også voksne kan bli adoptert. En stebarnsadoptsjon er et eksempel på en adoptsjon som kan gjennomføres etter at barnet er blitt voksent. Det samme kan gjelde der søkerne på et tidspunkt da barnet var mindreårig fikk overført foreldreansvaret i medhold av barneloven §§ 38 og 63 eller der søkerne adopterer et tidligere fosterbarn.

Normalt fører adoptsjon til at barnet flyttes fra sin biologiske familie til en ny familie. Ved søknad om stebarnsadoptsjon hvor barnet har bodd sammen med den ene av sine foreldre og steforelderen over tid, vil barnet være godt kjent med steforelderen. Stebarnsadoptsjon i slike tilfeller innebærer normalt ingen endring i barnets faktiske omsorgssituasjon, men først og fremst en endring av barnets juridiske stilling i familien. Dette kan stille seg annerledes ved stebarnsadoptsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd eller dødsfall, hvor adoptsjonen vil kunne få betydning for barnets daglige omsorgssituasjon og for retten til samvær med steforelderen etter samlivsbruddet, se pkt. 7.1.2.2.

Se spesielt kap. 7.1 for saksbehandling om innenlandsadoptsjon.

2.2. Særlig om utenlandsadoptsjon

Ved adoptsjon av barn fra utlandet, også kalt internasjonal adoptsjon, har norske myndigheter normalt ikke som oppgave å innvilge adoptsjonen. Utenlandsadoptsjon bygger på en oppgavefordeling mellom opprinnelses- og mottakerstat. Opprinnelsesstaten skal avgjøre om barnet kan frigis for adoptsjon til utlandet, mens norske myndigheter skal avgjøre om adoptsjonssøkerne er egnet til å adoptere. I Norge starter derfor utenlandsadoptsjon med en søknad om forhåndssamtykke til å adoptere barn fra utlandet fra de som ønsker å adoptere.

Når slikt forhåndssamtykke er gitt og den påfølgende adoptsjonen gis i utlandet, vil den utenlandske adoptsjonen gjelde i Norge, jf. adoptsjonsloven § 22. Rutinemessig avgjør Bufetat at adoptsjonen skal ha de samme rettsvirkningene som en norsk adoptsjon, jf. adoptsjonsloven § 22 og § 13.

Se spesielt kap. 7.2. for saksbehandling ved utenlandsadoptsjon.

3 Kompetanse og lovvalg

Ifølge adoptsjonsloven § 17 skal søknad om adoptsjon avgjøres i Norge dersom søkeren har bopel her i riket. Regelen er begrunnet i at det er myndighetene i bopelslandet som har de beste forutsetninger for å vurdere søkerne og deres miljø, og for å avgjøre om adoptsjon bør skje. Det vil være tilstrekkelig for myndighetenes kompetanse at søkerne enten er bosatt i Norge når søknad om adoptsjon sendes inn eller når saken blir avgjort.

Av forarbeidene til bestemmelsen går det frem at spørsmålet om hvorvidt en person som oppholder seg i utlandet fremdeles har bopel her i landet (har norsk domisil), må avgjøres konkret i den enkelte sak. Bopelskifte eller domisilskifte forutsetter blant annet to forhold, dels at vedkommende har tatt fast opphold i et annet land, og dels at hensikten med oppholdet er å bli i landet varig eller i et ikke begrenset tidsrom. Slik dette begrepet forstås i norsk rett vil en person som er bosatt i Norge og som tar opphold i en fremmed stat for å få gjennomført en adoptsjon, fortsatt anses som bosatt i Norge.

Det følger av dette at søknader fra norske statsborgere som er bosatt i utlandet i utgangspunktet ikke skal fremmes her i landet. Myndighetene i det land de norske søkerne er bosatt vil imidlertid kunne avvise en slik søknad. Dette kan for eksempel være tilfelle der landet bygger sin kompetanse på statsborgertilknytning eller ikke kjenner adoptsjonsinstituttet. I slike tilfeller vil § 17 kunne gi Bufetat hjemmel til å samtykke i at saken behandles her i landet. Dette vil også kunne være aktuelt der utenlandske statsborgere, som har et langvarig opphold i Norge bak seg og fortsatt skal oppholde seg her i noe tid, søker om adoptsjon. Det må i slike tilfeller tas stilling til hvorvidt norske myndigheter er

nærmest til å vurdere søkerne og om hensynet til barnet tilsier at adopsjonen blir gjennomført i Norge. Det er forutsatt i lovforarbeidene at hjemmelen for å fravike bopelskravet i § 17 kun skal benyttes i særlige tilfeller.

Etter adopsjonsloven § 18 første ledd skal norsk rett anvendes ved behandlingen av en adopsjonssak her i landet.

I adopsjonsloven § 18 annet ledd er det inntatt en særregel for barn under 18 år. Regelen omhandler situasjoner hvor søkerne eller adoptivbarnet ved statsborgerskap, bopel, eller på annen måte, har så sterk tilknytning til et annet land at det ville medføre betydelig ulempe for barnet om den norske adopsjonen ikke gjelder der. Bestemmelsen slår fast at norske myndigheter i slike tilfeller skal legge vekt på hvorvidt adopsjonen også vil ha gyldighet i den fremmede staten og er en presisering av prinsippet i lovens § 2.

Det er bare i de tilfellene hvor det må antas å kunne medføre betydelig ulempe for barnet om adopsjonen ikke skulle bli anerkjent, at det er grunn til å foreta nærmere undersøkelser. Når utenlandske statsborgere bosatt i Norge ønsker å få gjennomført en adopsjon her i landet, må en vurdere muligheten for at barnet, enten sammen med søkerne eller alene, en gang vil vende tilbake til det aktuelle landet. I denne vurderingen må det tas hensyn til hvor lenge søkerne har vært bosatt her i landet og for øvrig om det foreligger noe konkret om hjemreiseplaner. Bestemmelsen legger ikke bare vekt på statsborgerskap og bopel, men også på andre former for tilknytning til fremmed stat. I forarbeidene nevnes det tilfellet at både søkerne og barnet er norske statsborgere, bosatt i Norge, men at det er kjent at de har planer om å emigrere til et annet land umiddelbart etter adopsjonen. Et annet eksempel kan være søknad om stebarnsadopsjon der barnet er av utenlandsk opprinnelse, men bosatt i Norge. Dersom det er lite trolig at barnet kommer til å bosette seg i vedkommende stat, vil myndighetene normalt kunne la være å undersøke om adopsjonen vil bli anerkjent i vedkommende land.

4 Oversikt over ulike instanser som er involvert i behandlingen av en adopsjonssak

Det følger av adopsjonsloven § 1 at adopsjon skjer ved bevilling fra departementet. Videre skal et forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet i henhold til adopsjonsloven § 16 e gis av departementet. Myndigheten til å treffe vedtak etter de nevnte bestemmelser er delegert til Bufetat.

I praksis må en søknad om adopsjon sendes til regionen i Bufetat. Regionene utreder søkere som ønsker å adoptere barn fra utlandet, se punkt 7.2.1. Kommunene plikter på anmodning fra regionen å bistå med å opplyse saken⁴. Regionene utreder også søknader om innenlandsadopsjon der foreldrene samtykker til adopsjon, se punkt 7.1.6. Kommunene utreder ferdig adopsjonssøknader og gir tilrådning om adopsjon, i søknader som er kommet til kommunen før 1. februar 2015⁵.

Etter at regionen har utredet søkerne, avgjør regionen om adopsjonssøknaden skal innvilges eller ikke (fatter vedtak). En eventuell klage over regionens vedtak, behandles av Bufdir.

Bufdir har også ansvaret for det sentrale adopsjonsregisteret, som gir oversikt over alle gjennomførte adopsjoner siden 1917.

Bufdir er sentralmyndighet etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner og har ansvar for de oppgaver konvensjonen pålegger sentralmyndigheten⁶. Bufdir

⁴ Jf. adopsjonsloven § 16 e, 2 og 3 ledd.

⁵ Jf. forskrift av 30. januar 2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra utlandet § 10 om ikraftsetting og overgangsregler.

⁶ Bufdir utfører ikke alle oppgavene selv, enkelte er delegert til adopsjonsorganisasjonene.

behandler søknad om formidlingstillatelse fra organisasjoner som ønsker å drive adopsjonsformidling fra utlandet, og fører tilsyn og kontroll med organisasjonenes virksomhet i Norge og i utlandet.

Faglig utvalg er oppnevnt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet for å foreta utvelgelse av adoptivforeldre til barn bosatt i Norge der foreldre har bedt myndighetene om bistand til å finne et adoptivhjem til barnet, se punkt 7.1.6.3. Faglig utvalg skal også godkjenne internasjonal adopsjon av barn fra fylte 5 år, søskengrupper og barn med spesielle omsorgsbehov, før adopsjonen kan gjennomføres, se punkt 7.2.5. Bufdir har det administrative ansvaret for sekretariat for Faglig utvalg.

Ved søknad om adopsjon av barn som er under omsorg av barneverntjenesten og foreldreansvaret er fratatt foreldrene, er det fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker som har kompetanse til å gi samtykke til adopsjon etter reglene i barnevernloven § 4-20. Samtykker fylkesnemnda til adopsjonen i foreldrenes sted, skal regionen utstede adopsjonsbevillingen uten forutgående prøving av om vilkårene etter adopsjonsloven er tilstede, jf. adopsjonsloven § 1 annet ledd, se punkt 7.1.3.

Det er de godkjente adopsjonsorganisasjonene Adopsjonsforum, InorAdopt og Verdens Barn, som forestår formidlingen av barn fra utlandet.

5 Adopsjonssøknaden

I utgangspunktet må søkeren være bosatt i Norge for at norske myndigheter skal kunne avgjøre en søknad om adopsjon jf. adopsjonsloven § 17.

Søknad om adopsjon sendes til regionen i Bufetat. Regionen utreder søkere som ønsker å adoptere barn fra utlandet.

Søkere skal fylle ut skjema om søknad om adopsjon. Skjemaet inneholder en oversikt over hvilke dokumenter som skal følge søknaden. Skjemaet benyttes både ved søknad om adopsjon av et norsk barn og ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet. Ved utenlandsadopsjon følger dokumentasjonskravene av forskrift 30.01.2015 nr. 72 og rundskriv Q - 28/2015. Til søknad om adopsjon av norsk barn er det utarbeidet egne skjemaer for innhenting av samtykke og uttalelse til spørsmålet om adopsjon, se kapittel 9. I tilknytning til skjemaene er det utarbeidet generell informasjon om adopsjon. En oversikt over hvilke dokumenter som skal følge en søknad om adopsjon er omtalt i kapittel 9. Skjemaer og veiledningshefte kan lastes ned fra Bufetats hjemmesider, www.budir.no.

Regionen i Bufetat skal kontrollere at søknaden er riktig utfylt og at alle nødvendige dokumenter følger saken, før saken tas under behandling. Søkerne skal snarest underrettes om mangelfullt utfylt søknad og om behovet for eventuell supplering av opplysninger og ettersending av manglende attester, mv.

Regionen skal utrede adoptivsøkerne og utarbeide en sosialrapport. Veiledningshefte (Q-1046) om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon skal brukes under utredningen. Det kan søkes parallelt om adopsjon av norsk og utenlandsk barn. Søkerne skal i tilfelle utredes med henblikk på at søknaden gjelder både for et norsk og et utenlandsk barn.

Etter at regionen har utredet søkerne, avgjør regionen om adopsjonssøknaden skal innvilges eller ikke (fatter vedtak). En eventuell klage over regionens vedtak behandles og avgjøres av Bufdir.

Når saken om utenlandsadopsjon blir sendt til utlandet, kan søkeren ikke lenger være registrert for innenlandsadopsjon.

6 Generelle saksbehandlingsregler

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker, jf. lov 10. februar 1967 (forvaltningsloven) gjelder ved behandling av adopsjonssaker med mindre adopsjonsloven har egne regler om saksbehandlingen. Reglene gjelder både ved søknad om innenlands - og utenlandsadopsjon.

6.1 Enkeltvedtak

I henhold til forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a og b, er avgjørelse om søknad om adopsjon skal innvilges eller ikke, et enkeltvedtak⁷. Regionens avgjørelse på søknad om adopsjon kan påklages til Bufdir.

Dersom norske søkere blir tildelt et barn fra utlandet som faller utenfor det Bufetat kan gi forhåndssamtykke til, må selve tildelingen godkjennes av Faglig utvalg. Søkerne skal gjøres kjent med, og samtykke til, at Faglig utvalg vurderer dem som foreldre til det konkrete barnet⁸. Faglig utvalg vil vurdere hva som antas å være det beste for det enkelte barn for å sikre barnet et varig og godt hjem. Formålet med behandlingen i Faglig utvalg blir å finne godt egnede foreldre til det konkrete barnet. Faglig utvalgs beslutning er ikke å anse som et enkeltvedtak. Dette innebærer at søkere som Faglig utvalg ikke finner å kunne godkjenne for adopsjon av et konkret barn, ikke kan påklage beslutningen.

6.2 Hvem er parter i en adopsjonssak

I henhold til forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e, forstås med begrepet part "person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder".

Parter har de rettigheter under saksbehandlingen som er bestemt i forvaltningsloven, for eksempel rett til forhåndsvarsel, dokumentinnsyn, underretning om og begrunnelse for vedtak, samt klagerett.

Ved søknad om *innenlandsadopsjon* er barnet, søkerne og de som har foreldreansvaret for barnet, parter i saken. Også foreldre som er uten del i foreldreansvaret for barnet, eller som er fratatt foreldreansvaret etter barnevernloven § 4-20, er parter i adopsjonssaken. Dette legges også til grunn der den som søkes adoptert er over 18 år. Dersom det foreligger en farskapssak, er det viktig at denne blir avsluttet slik at det kan avklares om far anses som part i saken, se for øvrig punkt 7.1.1.

Selv om barn under 18 år har status som part, kan det som hovedregel ikke utøve partsrettigheter på egen hånd. Barnet representeres i saken av den eller dem som er verge for barnet om ikke annet er særskilt bestemt. Det er normalt den eller dem som har foreldreansvaret som er barnets verge, jf. vergemålsloven § 3. Adopsjonsloven har ingen direkte bestemmelser som regulerer barnets partsrettigheter. Av forvaltningsloven § 16 følger det at dersom en mindreårig over 15 år er part i saken og blir representert av verge, skal også den mindreårige selv forhåndsvarsles. Videre har en mindreårig part over 15 år samme rett som andre parter i saken til å gjøre seg kjent med informasjon som innkommer under saken, til partsinnsyn og til å få underretning om vedtaket, jf. forvaltningsloven §§ 17 fjerde ledd, 18 første ledd og 27 første ledd. Mindreårig part under 15 år skal likevel ikke gjøres kjent med opplysninger som er underlagt lovbestemt taushetsplikt, jf. forvaltningsloven §§ 18 flg.

⁷ Dette innebærer at både de alminnelige bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel II og III og bestemmelsene i kapittel IV-VI, kommer til anvendelse, jf. forvaltningsloven § 3 første ledd.

⁸ Faglig utvalg behandler også de sakene hvor adopsjonsorganisasjonen har fått en forespørsel fra opprinnelseslandet om å finne foreldre i Norge, til et konkret barn.

I adopsjonssaker har barn over 12 år selv råderett over om det vil samtykke til adopsjon, og kan ved å la være å samtykke forhindre at det blir adoptert. Det legges derfor til grunn at barnet i slike tilfeller kan klage over et vedtak hvor adopsjon innvilges dersom det hefter mangler ved barnets samtykke, for eksempel fordi barnet gir uttrykk for at det ikke har fått tilstrekkelig informasjon om hva en adopsjon innebærer. Derimot må det antas at barnet ikke har selvstendig klagerett dersom søknaden er avslått, siden barnets råderett er begrenset til samtykket etter adopsjonsloven § 6. Barnets rettigheter vil i slike tilfeller likevel være sikret ved at adoptivsøker kan påklage vedtaket. Før en klage over avslag på bevilling kan tas til behandling, må uansett søker selv alltid bekrefte at vedkommende fortsatt ønsker å adoptere barnet. Uten en slik bekreftelse fra adoptivsøker faller selve grunnlaget for adopsjonen bort.

De som ikke er å regne som parter i saken kan ha rettslig klageinteresse etter en konkret vurdering, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Dette vil for eksempel kunne gjelde besteforeldre eller andre som er gitt samværsrett med barnet i medhold av lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) § 45. Grunnen er at en slik samværsrett vil gå tapt ved adopsjonen. Det legges videre til grunn at også personer som får sin odelsrettslige stilling berørt av en adopsjon, etter en konkret vurdering, kan ha rettslig klageinteresse.

Avgjørelsen i sak som gjelder søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet retter seg mot adoptivsøkerne. Det er derfor bare søkerne som er parter i slike saker. Ved gjennomføringen av en utenlandsadopsjon er det mottakerlandets oppgave å sikre at adoptivsøkerne kan gi barnet et godt og varig hjem. Barnets opprinnelsesland har ansvaret for å frigi barnet for adopsjon, herunder at nødvendige samtykker i henhold til landets regelverk er gitt av berørte personer og myndigheter. På dette stadiet i saken blir derfor barnets og biologiske foreldres partsrettigheter ivaretatt av opprinnelseslandets myndigheter.

6.3 Inhabilitet

Forvaltningsloven kapittel II inneholder regler om inhabilitet.

Etter forvaltningsloven § 6 første ledd er en tjenestemann inhabil når han selv er part i saken eller når han er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken, eller når han er eller har vært gift med eller er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part. Videre er en tjenestemann inhabil når han er verge eller fullmektig for en part i saken, eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte. Disse forholdene vil uten videre føre til at tjenestemannen er inhabil og at vedkommende verken kan tilrettelegge grunnlaget for eller treffe avgjørelse i saken.

Etter forvaltningsloven § 6 annet ledd er tjenestemannen også inhabil når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet. Det må foretas en skjønnsmessig vurdering der det blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for tjenestemannen selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Slike særegne forhold kan for eksempel være nært vennskap eller uvennskap mellom tjenestemannen og parten. Et vanlig godt bekjentskap og samarbeid leder normalt ikke til inhabilitet. En viss personlig motvilje er heller ikke tilstrekkelig. Det skal videre legges vekt på om det er parten som har reist habilitetsinnsigelse. Det forhold at det oppstår uoverensstemmelse mellom adoptivsøkerne og en saksbehandler under behandlingen av en sak, fører i seg selv ikke til inhabilitet.

Offentlig tjenestemann som skal utrede adoptivsøkere eller delta i avgjørelsen av en adopsjonssak må forvisse seg om at habilitetskravene i forvaltningsloven § 6 første og annet ledd er oppfylt. Dersom det foreligger inhabilitetsgrunn, skal tjenestemannen verken treffe avgjørelse i saken eller delta i saksbehandlingen, for eksempel utrede søkere, jf. uttrykket i § 6 første ledd "tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller treffe avgjørelse". Tjenestemann som har god kjennskap til adoptivsøkerne, de er for eksempel kolleger eller har et personlig forhold, må nøye vurdere om hun eller han skal delta i

behandlingen av saken, jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd. Om nødvendig må hun eller han forelegge spørsmålet for sin nærmeste overordnede til avgjørelse, jf. forvaltningsloven § 8 første ledd.

Er det tvilsomt hvorvidt det foreligger inhabilitet, er det mye som taler for at tjenestemannen fratrer under behandlingen av saken når dette er praktisk mulig. Dette vil opprettholde tilliten til de som tilrettelegger og treffer avgjørelse i saken.

Når en tjenestemann er inhabil, skal det om nødvendig oppnevnes stedfortreder for vedkommende, jf. forvaltningsloven § 9 første ledd. Dersom det er forbundet med særlig ulempe å få oppnevnt stedfortreder, kan departementet for det enkelte tilfelle beslutte at en sak skal overføres til et sideordnet eller overordnet organ, jf. forvaltningsloven § 9 annet ledd.

Dersom en overordnet tjenestemann er inhabil i en adopsjonssak, skal utredningen eller deltagelsen i avgjørelsen av adopsjonssaken, heller ikke utføres av en direkte underordnet tjenestemann, jf. forvaltningsloven § 6 tredje ledd.

6.4 Veiledningsplikt

Etter forvaltningsloven § 11 vil de ulike instansene som behandler saken ha en alminnelig veiledningsplikt. Forskrift 15. desember 2006 nr. 1456 til forvaltningsloven (forvaltningslovforskriften) kapittel 2 gir nærmere regler om utstrekningen av veiledningsplikten og om måten veiledningen skal gis på.

Veiledningsplikten gjelder overfor partene i en adopsjonssak som er under behandling. Videre gjelder veiledningsplikten overfor personer som har spørsmål av mer generell karakter. Under behandlingen av en sak skal tjenestemannen av eget tiltak vurdere partens behov for veiledning. Veiledningen skal omfatte gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på området. Videre skal veiledningen omfatte regler om saksbehandlingen, særlig om parter rettigheter og plikter etter forvaltningsloven og adopsjonsloven.

Med bakgrunn i sine ansvarsområder skal både Bufetat og de godkjente adopsjonsorganisasjonene gi generell informasjon og veiledning om adopsjon. Det forutsettes imidlertid at den som veileder utøver forsiktighet ved spørsmål om sannsynligheten for at en søknad om adopsjon vil bli innvilget. De som søker om adopsjon har rett til å få sin sak prøvet og få en avgjørelse, herunder at vedtaket kan bli overprøvd.

6.5 Saksbehandlingstid, foreløpig svar, m.m.

Når søknaden er mottatt i regionen i Bufetat, skal saken forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold, jf. forvaltningsloven § 11 a. I saker som gjelder enkeltvedtak skal det gis foreløpig svar dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt, jf. forvaltningsloven § 11 a tredje ledd. I svaret skal det gjøres rede for grunnen til at søknaden ikke kan behandles tidligere, og så vidt mulig angis når svar kan ventes.

Bufetat kan be om supplerende opplysninger og ettersending av manglende attester og dokumentasjon samtidig som foreløpig svar sendes søker. Se også punkt 5.

6.6 Taushetsplikt

Både utredere og saksbehandlere i Bufetat er underlagt forvaltningslovens regler om taushetsplikt etter §§ 13 til 13 e. Taushetsplikten gjelder enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, og vil også omfatte de situasjoner der kommunene gir bistand i adopsjonssaker. Medlemmer og

varamedlemmer i Faglig utvalg har ifølge sitt mandat 30. november 1999 punkt 3.5 også slik taushetsplikt. Det samme gjelder alle andre som tar oppdrag for adopsjonsmyndigheten eller bistår i forbindelse med opplysning av en adopsjonssøknad, for eksempel rådgivende lege og psykolog.

Taushetsplikten omfatter alle personopplysninger, også opplysninger om fødested, fødselsdato, fødselsnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Departementet legger til grunn at ved søknad om adopsjon vil slike opplysninger røpe et klientforhold eller forhold som må anses som personlig, jf. forvaltningsloven § 13 annet ledd. Hvem som er parter i en sak, er derfor i seg selv opplysninger undergitt taushetsplikt.

For at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, kreves at disse er mottatt i forbindelse med tjenesten eller arbeidet. Taushetsplikten er imidlertid ikke avhengig av hvor opplysningene mottas. Det er heller ikke avgjørende på hvilken måte en mottar opplysningene. Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

Også de som utfører tjeneste eller arbeid for en adopsjonsorganisasjon har taushetsplikt, jf. § 5 i forskrift 30. november 1999 om krav til organisasjon som formidler barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon.

6.7 Forhåndsvarsling

Etter forvaltningsloven § 16 skal en part som ikke allerede ved søknad eller på annen måte har uttalt seg i saken, varsles før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg innen en fastsatt frist.

Forhåndsvarslet skal gjøre greie for hva saken gjelder, og ellers inneholde det som anses påkrevet for at parten på forsvarlig måte kan ivareta sin interesse i saken. Bestemmelsen er særlig aktuell ved innenlandsadopsjon fordi det er flere parter i disse sakene, se punkt 6.2.

Ved søknad som gjelder adopsjon der partene skal holdes ukjent for hverandre (anonym adopsjon) må adopsjonsmyndigheten ta hensyn til dette ved forhåndsvarslet, jf. adopsjonsloven § 11.

Regionen i Bufetat bør samtidig med forhåndsvarslet innhente de nødvendige erklæringer på spørsmålet om adopsjon, jf. adopsjonsloven §§ 6 og 7. Dette vil i praksis være erklæringer fra den eller dem med foreldreansvar for barnet, fra foreldre uten del i foreldreansvaret, og eventuelt fra barnet, se punkt 7.1.1.

Det følger av forvaltningsloven § 16 tredje ledd at forhåndsvarsling kan unnlates. Mest praktisk er de tilfelle der en part ikke har kjent oppholdssted. De saksbehandlingsrutiner som da skal følges er nærmere omtalt i 6.13.

6.8 Utrednings- og informasjonsplikt

Forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, jf. forvaltningsloven § 17. Dette innebærer at faktum må klargjøres så langt som mulig, og at de opplysninger som fremkommer i saken må kontrolleres.

Hovedansvaret for at en sak er tilstrekkelig utredet ligger hos Bufetat, som skal fatte vedtaket. Innhenting av opplysninger ut over det som følger av søknaden med vedlegg kan bare skje med søkerens samtykke.

Når forvaltningsorganet mottar opplysninger under saksforberedelsen, skal disse forelegges partene for uttalelse, med mindre det foreligger omstendigheter som er til hinder for dette, jf. forvaltningsloven § 17 annet og tredje ledd. Forvaltningsorganet skal forelegge slike opplysninger for partene av eget tiltak, dvs. uavhengig av om de ber om det. Ved søknad som gjelder anonym adopsjon må adopsjonsmyndigheten ved foreleggelsen påse at partene holdes ukjent for hverandre, jf. adopsjonsloven § 11.

6.9 Partsoffentlighet – partenes rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter

Partene har i henhold til forvaltningsloven § 18 første ledd rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter for så vidt ikke annet følger av reglene i forvaltningsloven §§ 18 til 19.

Dersom Bufetat under saksforberedelsen mottar eller innhenter opplysninger om en part, har parten etter de nevnte bestemmelser som regel rett til å gjøre seg kjent med disse.

Departementet legger til grunn at søkerne ifølge forvaltningsloven § 18 har rett til innsyn i hele sosialrapporten, med mindre den inneholder opplysninger som nevnt i forvaltningsloven § 18 eller § 19. Slike opplysninger kan dreie seg om en annen persons helseforhold, eller andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre.

Uttalelse i saken fra etatens rådgivende lege eller psykolog er å anse som et dokument som inneholder råd om og vurderinger som omtalt i forvaltningsloven § 18 b annet ledd, som søkerne i utgangspunktet ikke har rett til å gjøre seg kjent med. Departementet antar at hensynet til å praktisere størst mulig åpenhet i forhold til partene i de fleste tilfeller tilsier at opplysningene gjøres kjent for søkerne, med mindre begrensningene i § 19 gjør seg gjeldende.

Adopsjonsloven § 11 inneholder en særbestemmelse som begrenser innsynsretten ved anonym adopsjon. Ifølge denne bestemmelsen skal ikke forvaltningsloven § 18 første ledd være til hinder for at partene i en adopsjonssak holdes ukjent for hverandre. Ved adopsjon av et norsk barn der biologiske foreldre ber myndighetene om bistand til å adoptere bort barnet, får barnets foreldre ikke opplyst hvor og til hvem barnet blir bortadoptert. På samme måte får heller ikke adoptivforeldrene kunnskap om hvem de biologiske foreldre er. Dette vil også gjelde der barnevernet har plassert barnet på sperret adresse forut for en adopsjon besluttet av fylkesnemnda etter barnevernloven § 4-20.

Krav om innsyn i saken kan rettes til Bufetat. Blir anmodningen om å gjøre seg kjent med et bestemt dokument eller opplysning avslått, skal parten gjøres oppmerksom på den bestemmelse som ligger til grunn for avslaget, jf. forvaltningsloven § 21 første ledd. Regionens avslag på begjæringen om innsyn kan påklages til Bufdir, jf. forvaltningsloven § 21.

6.10 Vedtakets begrunnelse

Forvaltningsloven § 24 regulerer når enkeltvedtak skal begrunnes. Utgangspunktet er at enkeltvedtak skal begrunnes samtidig med at vedtaket treffes, med mindre en søknad innvilges og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket.

I det tilfellet søknaden om adopsjon blir innvilget legges det imidlertid til grunn at avgjørelsen er av en slik karakter at det bør gis en begrunnelse, selv om partene i utgangspunktet synes å være enige i vedtaket. En bevilling til adopsjon har en rettsendrende karakter og er svært inngripende for de parter som er involvert. I praksis har det også vist seg at partenes holdning til adopsjon kan endre seg etter at avgjørelsen er tatt. Departementet legger derfor til grunn at det skal gis begrunnelse samtidig som søknad om forhåndssamtykke til adopsjon innvilges. Dette vil sikre adoptivbarnet senere kunnskap om hvilke vurderinger adopsjonsmyndigheten gjorde av søkerne i forkant av avgjørelsen.

Forvaltningsloven § 25 gir regler om hva begrunnelsen skal inneholde. Bestemmelsen fastsetter at det skal vises til de regler vedtaket bygger på. Kravet til henvisning gjelder ikke bare til regler gitt i lov, men også til forskrifter, retningslinjer eller ulovfestede regler som ligger til grunn for vedtaket. Begrunnelsen skal gjengi innholdet i reglene i den grad det er nødvendig for at parten skal forstå vedtaket.

Videre skal de faktiske forhold vedtaket bygger på nevnes, jf. § 25 annet ledd. Fremstillingen må vise at lovens vilkår for å treffe vedtak foreligger, og hvilke forhold som ligger til grunn for den skjønnsmessige avgjørelse i saken. De viktigste momenter som har vært motiverende for skjønnsutøvelsen bør nevnes, jf. tredje ledd. Begrunnelsen bør formuleres slik at ordlyden i vedtaket ikke virker unødig sårende. Samtidig må begrunnelsen være så klar at partene forstår hva som ligger til grunn for vedtaket.

Begrunnelse kan unnlates i den utstrekning den ikke kan gis uten å røpe opplysninger som parten etter forvaltningsloven § 19 ikke har krav på å bli kjent med, jf. forvaltningsloven § 24 tredje ledd. Ved søknad som gjelder anonym adopsjon må adopsjonsmyndigheten påse at partene holdes ukjent for hverandre, jf. adopsjonsloven § 11.

6.11 Underretning om vedtaket

Etter forvaltningsloven § 27 første ledd, første punktum, er det en generell plikt for forvaltningsorganet å underrette partene om vedtaket. I praksis skal underretningen om vedtaket gå i kopi til de øvrige partene. Ved anonym adopsjon må adopsjonsmyndigheten ved underretningen påse at partene holdes ukjent for hverandre, jf. adopsjonsloven § 11.

Ifølge forvaltningsloven § 27 tredje ledd første punktum skal regionen i Bufetat i sin underretning gi opplysninger om klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåte ved klage, samt om retten til å se sakens dokumenter. I underretningen skal det også fremgå at klage stiles til Bufdir, men sendes regionen til forberedende behandling, jf. forvaltningsloven § 32 første ledd a.

Når det gjelder vedtak om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet, gjelder også det som er omtalt i punkt 7.2.3.

Om underretning av vedtak når parten ikke har kjent adresse, se punkt 6.13.

6.12 Klage og omgjøring

Adopsjonsvedtaket til regionen i Bufetat kan påklages til Bufdir, jf. forvaltningsloven § 28. Klagen skal sendes til regionen som har ansvaret for å forberede klagesaken i samsvar med bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel VI.

Dersom barnet eller den eller dem som har foreldreansvaret for barnet trekker sitt samtykke til adopsjon tilbake etter at regionen har truffet vedtak om adopsjon, blir det viktig å få brakt på det rene om dette er å anse som en klage.

Ved forberedelse av klagesak gjelder forvaltningsloven kapitlene IV og V tilsvarende. Regionen i Bufetat har et selvstendig ansvar for å opplyse klagesaken, jf. forvaltningsloven § 33. Regionen skal underrette de øvrige partene om klagen snarest mulig, slik at de gis anledning til å uttale seg. Regionen kan av eget tiltak innhente nye opplysninger, som også skal forelegges sakens parter. Finner regionen ikke grunnlag for å endre vedtaket, skal saken forberedes og sendes Bufdir så raskt som mulig. Regionens oversendelsesbrev med uttalelse til klagen, skal sendes partene i kopi, med mindre forvaltningsloven § 19 eller adopsjonsloven § 11 setter begrensninger for dette.

6.13 Part med ukjent adresse

Regionen i Bufetat har ansvar for at en part får forhåndsvarsel om søknaden, for å innhente nødvendige samtykker og uttalelser etter adopsjonsloven §§ 6 og 7, og for å sende partene

underretning om vedtaket. Adopsjonsloven har ingen særskilte regler om hvordan partene skal varsles eller hvordan meddelelser under saksbehandlingen skal gjennomføres.

Det kan i enkelte saker være et problem at det ikke foreligger opplysninger om en av partenes oppholdssted eller adresse. Problemet er særlig aktuelt ved søknad om innenlandsadopsjon, for eksempel ved søknad om stebarnadopsjon eller der barn søkes adoptert av sine fosterforeldre. Som det nevnes i 7.1.1, er et samtykke fra den som har foreldreansvaret for barnet et absolutt vilkår for å kunne gjennomføre en adopsjon. Likedan vil en uttalelse fra en forelder uten foreldreansvar få betydning for avgjørelsen av søknaden. På denne bakgrunn er det av stor viktighet at regionen finner egnede virkemidler for å oppspore parten. Det vil bero på en vurdering av den konkrete saken hvordan regionen bør gå frem for å få kontakt med parten. De som søker om adopsjon vil også i en del tilfelle kunne bidra med å skaffe til veie de nødvendige opplysningene. Regionen må imidlertid under enhver omstendighet iakttå den taushetsplikt som følger av forvaltningslovens regler.

Der det ikke foreligger opplysninger om oppholdssted, bør regionen i Bufetat henvende seg til parten både ved vanlig brev og rekommandert brev til siste registrerte adresse i folkeregisteret. Det bør normalt kunne legges til grunn at adressaten har mottatt brevet selv om vedkommende ikke svarer. Kommer brevet i retur, må sakens øvrige parter kunne spørres om de har kjennskap til andre aktuelle adresser for vedkommende, for eksempel arbeidsgivers adresse, mv.

Dersom en part med ukjent adresse oppholder seg i utlandet, kan regionen ta direkte kontakt med norsk utenriksstasjon med anmodning om å prøve å oppspore en part og overlevere dokumenter.

7 Spesielle saksbehandlingsregler og særlig om skjønnsutøvelse

I tillegg til forvaltningsloven, har adopsjonsloven med forskrifter en del særlige regler som gjelder for behandling av søknad om adopsjon. Saksbehandlingen vil være forskjellig avhengig av hva som er grunnlaget for søknaden og hvorvidt den gjelder en innenlands- eller utenlandsadopsjon.

Nedenfor blir søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon behandlet hver for seg.

7.1 Innenlandsadopsjon - saksbehandling og skjønnsutøvelse

7.1.1 Innhenting av foreldrenes og barnets syn på adopsjonssøknaden

Uansett hva som er bakgrunnen for søknaden om adopsjon, skal alltid foreldrene eller de som har foreldreansvar for barnet høres. Av adopsjonsloven § 7 første ledd følger at den som er under 18 år ikke kan adopteres uten samtykke fra den eller dem som har foreldreansvaret. De kan således forhindre at en adopsjon gjennomføres. Er en av dem forsvunnet, sinnslidende eller psykisk utviklingshemmet, er samtykke fra den andre tilstrekkelig. Dersom dette gjelder begge med foreldreansvar, kreves samtykke fra barnets verge. Av bestemmelsens tredje ledd fremgår at foreldre som ikke har del i foreldreansvaret skal få anledning til å uttale seg om adopsjonssøknaden.

Det er viktig at barnets familiemessige identitet er fastslått før adopsjonsbevilling gis, slik at barnet fra fylte 18 år kan få kunnskap om hvem de biologiske foreldre er, jf. adopsjonsloven § 12 annet ledd og FNs barnekonvensjon artikkel 7. Det er videre viktig for opplysning av søknaden at begge foreldrenes syn på adopsjonssøknaden innhentes. Verserer det sak om farskap til barnet skal bevilling ikke gis før farskapssaken er endelig avsluttet. Barneloven § 5 fastslår at det offentlige har et ansvar for å få fastsatt farskap. Denne oppgaven er lagt til Arbeids- og Velferdsetaten (NAV). En sak om farskap er avsluttet når den oppgitte far har erkjent farskapet eller vedtatt forelegg etter bestemmelsene i

barneloven, eller farskapet er fastsatt ved rettskraftig dom. Likeså vil en farskapssak være avsluttet når den eller de oppgitte menn er frifunnet ved dom eller saken er henlagt med endelig virkning.

Av adopsjonsloven § 6 går det frem at den som har fylt 12 år ikke kan adopteres uten eget samtykke. Videre følger det av § 6 første ledd at et barn som har fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling skal gis. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Barns rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, følger også av Grunnloven § 104 første ledd andre punktum og FNs barnekonvensjon artikkel 12.

Det er viktig å sikre gode ordninger ved innhenting av samtykke eller uttalelse fra barnet. Normalt vil det være en offentlig tjenestemann eller advokat som benyttes ved slik innhenting. Kommunen skal på anmodning bistå Bufetat i å opplyse saken etter adopsjonslovens § 6 første ledd og i å innhente barnets samtykke etter annet ledd, jf. adopsjonslovens § 6 tredje ledd. Kommunen har i slike tilfeller et ansvar for å informere og ellers legge til rette for at barnet får anledning til fritt å uttale seg. Personer som skal foreta samtalen bør ha god kjennskap til adopsjon og adopsjonsloven, samt ha evne til å samtale med barn og forstå det barnet søker å formidle. Det er viktig at de som snakker med barna har nødvendig kompetanse på området, og at erfarne fagpersoner benyttes til slike samtaler. Dersom barnet er 12 år eller eldre skal barnet gjøres kjent med at adopsjonen ikke vil bli gjennomført uten hans eller hennes samtykke.

Informasjonen må tilpasses barnets alder og modenhet og må gis slik at barnet ikke føler seg presset til å uttale seg. Det viktige er at barnet får uttale seg om forhold det selv ønsker. Samtalen bør tilrettelegges slik at barnet ikke blir satt i lojalitetskonflikt i forhold til personer som står det nær. Om nødvendig bør det gjennomføres flere samtaler.

Det bør fremgå av rapporten fra samtale med barnet hvordan samtalen(e) har foregått og om barnet har hatt full forståelse av konsekvensene og rettsvirkningene av en adopsjon. Rapporten bør videre beskrive barnets forhold til adoptivsøker, til de biologiske foreldre som ikke bor sammen med barnet, og til biologisk slekt ellers. Har barnet tatt enkelte forbehold eller gir uttrykk for å være i tvil når det gjelder gjennomføringen av en adopsjon, skal dette komme frem i rapporten.

Er en voksen person umyndiggjort, kan vedkommende ikke adopteres uten samtykke fra vergen, jf. adopsjonsloven § 8. Ved søknad om adopsjon av person som er 18 år eller eldre og vedkommende har fått oppnevnt hjelpeverge etter vergemålsloven §§ 20 flg., bør regionen vurdere å innhente uttalelse fra hjelpevergen før søknaden avgjøres, jf. forvaltningsloven § 17 første ledd.

Dersom en forelder med foreldreansvar eller et barn eldre enn 12 år ikke har samtykket til adopsjonen, er et av de materielle vilkår for adopsjon ikke oppfylt.

Unnlatelse av å innhente uttalelse fra far eller mor uten del i foreldreansvaret eller fra barn som er under 12 år, der dette har vært mulig, vil kunne være en saksbehandlingsfeil med betydning for adopsjonsvedtakets innhold. Det vises til forvaltningsloven og til alminnelige ulovfestede forvaltningsrettslige prinsipper om ugyldighet av forvaltningsvedtak.

Et samtykke kan trekkes tilbake inntil adopsjonsbevilling er gitt. Trekker biologisk forelder eller barnet sitt samtykke til adopsjon tilbake etter at regionen har truffet vedtak om adopsjon, skal det klarlegges om tilbaketrekkingen er å anse som en klage. I denne forbindelse må det alltid undersøkes nærmere hva som begrunner tilbaketrekkingen, se for øvrig 6.12.

7.1.2 Søknad om stebarnsadopsjon

7.1.2.1 Generelt om stebarnsadopsjon

Etter adopsjonsloven § 5 b kan den ene ektefellen, samboeren eller registrerte partneren adoptere den andre ektefellens, samboerens eller partnerens barn (stebarnsadopsjon), og på visse vilkår også stebarnsadoptere etter skilsmisse, samlivsbrudd eller dødsfall, se punkt 7.1.2.2. Ved en

stebarnsadopsjon får barnet samme rettsstilling i forhold til ektefellene, samboerne eller de registrerte partnerne som om det var deres felles barn, jf. adopsjonsloven § 13 annet ledd.

Ektefelle, samboer eller partner som har foreldreansvaret for barnet alene må samtykke til adopsjonen i skjemaet for søknad om adopsjon, se punkt 5. Juridisk forelder og den som søker om adopsjon må således være enige og ha et felles ønske om å gjennomføre adopsjonen. Når barnets foreldre har felles foreldreansvar kreves det etter adopsjonsloven § 7 første ledd samtykke fra begge foreldre, se punkt 7.1.1. Forelder uten foreldreansvaret skal gis mulighet til å uttale seg, jf. § 7 tredje ledd.

Stebarnsadopsjon i registrerte partnerskap, likekjønnede ekteskap eller samboerskap, kan ikke gjennomføres hvis barnet er et adoptivbarn som opprinnelig kommer fra en fremmed stat som ikke tillater slik adopsjon, jf. adopsjonsloven § 5 b første og andre ledd.

Fra 1. januar 2009 har lesbiske ektefeller og samboere rett til å bli vurdert for assistert befruktning på linje med heterofile par. Biologisk mors ektefelle eller samboer får status som medmor for barn født 1. januar 2009 eller senere, dersom

- hun har gitt samtykke til befruktning
- befruktningen har skjedd på godkjent helseinstitusjon i Norge eller utlandet
- sædgivers identitet er kjent

Dette er nærmere regulert i forskrift 15. desember 2008 om fastsetjing av medmorskap.

For barn født før 1. januar 2009, må foreldreskap for biologisk mors ektefelle eller samboer fastsettes ved stebarnsadopsjon.

Med samboere menes i adopsjonsloven to personer som bor sammen i et stabilt og ekteskapsliknende forhold, jf. adopsjonsloven § 5a. Det å adoptere sammen innebærer at barnet får to juridiske foreldre, og det er derfor de som framstår som potensielle foreldre sammen som bør få adoptere. Samboerskapet kan bare bestå av to personer og det må dreie seg om et parforhold. Venner eller søsken som bor sammen omfattes ikke. Det regnes heller ikke som samboerskap etter adopsjonsloven om den ene eller begge av partene samtidig er gift, registrert partner eller samboer med en annen. Det at man faktisk bor sammen, er det viktigste kjennetegnet på samboerskap. I utgangspunktet kreves derfor at det kan dokumenteres felles registrert bostedsadresse i folkeregisteret. Hvis manglende felles adresse i folkeregisteret har legitime grunner, kan kravet om felles registrert adresse unntaksvis fravikes dersom samboerskapet kan dokumenteres på annen måte.

Hensynet til barnets beste tilsier at barnet bør få vokse opp i en stabil familieenhet. Myndighetene må derfor ha en rimelig grad av visshet om at forholdet mellom adoptivsøkerne er stabilt før en adopsjon kan gjennomføres. Momenter som kan ha betydning for vurderingen av stabilitet kan eksempelvis være forholdets og samboerskapets varighet, om paret har felles barn, partenes tidligere samboerforhold og ekteskap, om paret har inngått samboerkontrakt, om paret har kjøpt felles bolig, om paret har felles økonomi/felles husholdning, om paret har opprettet gjensidig testament mv.

Lovens alminnelige bestemmelser gjelder også ved adopsjon av stebarn. Blant annet skal barn som har fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling skal gis, og adopsjonen skal være til barnets beste.

7.1.2.2 Stebarnsadopsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd eller dødsfall

Fra 1. oktober 2014 kan skilt ektefelle, tidligere registrert partner eller tidligere samboer, med samtykke fra den tidligere ektefelle, registrerte partner eller samboer, søke om stebarnsadopsjon av forannevntes barn. Fra samme tidspunkt kan også gjenlevende ektefelle, registrerte partner eller samboer søke om stebarnsadopsjon av den avdøde ektefelles, registrerte partners eller samboers barn.

Det er et vilkår for stebarnsadoptsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd og dødsfall at det kun er etablert ett foreldreskap for barnet, jf. adopsjonsloven § 5 b tredje og fjerde ledd. Det vil være etablert kun ett foreldreskap til barnet i tilfeller hvor farskapssaken er henlagt, for eksempel fordi det er benyttet ukjent donor. Det samme vil gjelde der en forelder har adoptert alene.

Adgangen til å stebarnsadoptere etter skilsmisse, samlivsbrudd og dødsfall vil ikke omfatte saker der et barn er født av surrogatmor i utlandet og det allerede er etablert to foreldreskap for barnet; juridisk far og surrogatmor.

Ved stebarnsadoptsjon etter skilsmisse eller samlivsbrudd må tidligere ektefelle eller samboer, som er barnets eneste juridiske forelder og som har foreldreansvaret for barnet, samtykke til adopsjonen, se adopsjonsloven § 5 b tredje ledd.

Ved stebarnsadoptsjon etter dødsfall må ekteskapet, partnerskapet eller samboerskapet ha bestått på tidspunktet for dødsfallet. Det er ikke et vilkår at søker på søknadstidspunktet er ugift eller lever alene.

Det er ikke krav om samtykke fra barnets forelder ved stebarnsadoptsjon etter dødsfall. Ved adopsjon etter tidligere ektefelle, partner eller samboers død, vil avdødes syn på en adopsjon ofte heller ikke være kjent. Det vil likevel være et moment i barnets beste-vurderingen hvis den avdøde juridiske forelders ønske kan dokumenteres, jf. Prop. 171 L (2012-2013) side 50. Dette kan for eksempel skje gjennom en viljeserklæring. Motsatt bør det også vektlegges i barnets beste-vurderingen dersom det kan godtgjøres at avdøde ikke ønsket stebarnsadoptsjon. Det avgjørende vil også her være en samlet vurdering av barnets beste, herunder barnets behov for å knytte juridiske bånd til steforelder.

7.1.2.3 Skjønnsutøvelse ved søknad om stebarnsadoptsjon av barn under 18 år

En søknad om stebarnsadoptsjon skal vurderes konkret. Det kan derfor bare sies noe generelt om de momenter som skal vektlegges ved avgjørelsen. Ingen av momentene representerer noe absolutt vilkår, men inngår i den skjønsmessige helhetsvurderingen av om adopsjonsbevilling skal gis og hva som er til barnets beste, jf. adopsjonsloven § 2.

- Adopsjonsloven § 2 krever at den som søker om å adoptere, enten ønsker å oppfostre barnet eller har oppfostret det eller at det foreligger annen særlig grunn til adopsjonen.

Med oppfostre forstås å bo sammen med det mindreårige barnet og faktisk ha et ansvar for barnets personlige forhold og økonomiske underhold.

Kravet om oppfostring eller annen særlig grunn til adopsjon

I bestemmelsens krav om oppfostring ligger at søker enten ønsker å få, eller faktisk har, et omsorgsansvar for barnet. Verken loven eller forarbeidene sier noe om hvor lenge oppfostringen skal ha vart eller hvilken aldersforskjell som skal foreligge mellom søker og barnet. I henhold til gjeldende praksis forutsettes det imidlertid at søker enten ønsker å utvikle, eller at det har utviklet seg, et foreldre-barn forhold. For at kravet til oppfostring skal kunne anses oppfylt, må forholdet ha vart over et lengre tidsrom.

Dersom barnet verken skal oppfostres, eller har vært oppfostret hos søkeren, må det foreligge "annen særlig grunn" for at adopsjon skal kunne innvilges. Forarbeidene til adopsjonsloven gir imidlertid liten veiledning om hva som kan regnes som "annen særlig grunn". Det har utviklet seg en restriktiv praksis da det også skal foretas en vurdering av det grunnleggende vilkåret i loven om at adopsjon bare må gis når det kan antas at adopsjonen vil bli til barnets beste. Dersom søknaden først og fremst er begrunnet i andre forhold enn i et ønske om å oppfostre barnet eller formalisere et oppfostringsforhold som allerede er etablert, skal søknaden som regel avslås. Dette kan være tilfelle der søknaden er begrunnet ut fra et ønske om å omgå annen lovgivning, for eksempel å sikre arv eller en bestemt odelsrekkefølge.

Krav om at adopsjonen skal være til barnets beste

- Adopsjonsmyndighetene skal, ved utøving av skjønnet i adopsjonsloven § 2 om at adopsjonsbevilling bare må gis når det kan antas at adopsjonen vil bli til barnets beste, foreta en helhetlig vurdering av barnets situasjon i familien.

Adopsjon skal ikke gis dersom den eller dem med foreldreansvaret er imot adopsjon, jf. adopsjonslovens § 7 første ledd.

Adopsjon bør i alminnelighet heller ikke gis hvis den ene av foreldrene uten del i foreldreansvaret i sin uttalelse går imot dette. Departementet legger blant annet vekt på at et viktig hensyn bak barnelovens regler nettopp er å tilrettelegge for mest mulig tilknytning og kontakt mellom barnet og dets biologiske foreldre. Et slikt alminnelig utgangspunkt tilsier at tilknytningen til biologisk forelder bare bør kunne brytes ved stebarnsadopsjon, dersom det er klart bedre for barnet å bli adoptert av søker enn å beholde kontakten med biologisk far eller mor. Dette kan for eksempel være tilfellet der det sannsynliggjøres at barnet har et sterkt behov for rettslig familietilhørighet med steforelder og eventuelle halvsøsken, og at det vil ha liten hensikt eller verdi å oppnå eller opprettholde kontakt med biologisk forelder.

Også i de tilfeller biologisk forelder samtykker til adopsjonen skal adopsjonsmyndigheten foreta en selvstendig vurdering av hvorvidt en adopsjon vil bli til beste for barnet. Adopsjon innebærer en gjennomgripende endring i barnets familierettslige status, og i de fleste tilfelle er adopsjon ikke nødvendig for å sikre barnet et godt og harmonisk hjem sammen med biologisk forelder og steforelder. Barnet kan for eksempel også langt på vei sikres juridisk gjennom de voksnes opprettelse av testament eller viljeserklæring der foreldre gir uttrykk for hvem de ønsker skal ha foreldreansvaret dersom de dør. Det vil på denne bakgrunn som regel ikke medføre noen ulempe for barnet at adopsjonen utsettes til det blir over 12 år og selv skal samtykke til at adopsjonen kan gjennomføres. Når barnet er 12 år vil barnet ved å nekte å gi samtykke, selv ha mulighet for å hindre en adopsjon.

I saker der barnet har uttalt seg, skal det ses hen til barnets alder og modenhet ved vurderingen av hvor stor vekt barnets mening skal tillegges. Generelt sett vil det være slik at jo eldre og mer modent barnet er, jo større vekt skal barnets mening ha. Barnets synspunkter vil imidlertid være ett moment blant flere i den helhetsvurderingen som skal foretas i en adopsjonssak. Dette innebærer at barnets mening ikke alltid kan tillegges avgjørende vekt. Også der barnet er 12 år eller eldre og har samtykket til adopsjonen kan myndighetene etter en helhetsvurdering komme til at adopsjon ikke bør gjennomføres fordi adopsjonen totalt sett ikke vurderes å ville være til barnets beste.

Hensynet til barnets beste tilsier at barnet bør få vokse opp i en stabil familieenhet. Ved stebarnsadopsjon må myndighetene derfor så langt det er mulig, ha visshet for at forholdet mellom søker og ektefelle eller partner har vist seg stabilt. Momenter som kan ha betydning for vurderingen av stabilitet kan eksempelvis være forholdets og samboerskapets varighet, om paret har felles barn, partenes tidligere samboerforhold og ekteskap, om paret har inngått samboerkontrakt, om paret har kjøpt felles bolig, om paret har felles økonomi/felles husholdning og om paret har opprettet gjensidig testament mv. Det avgjørende for vurderingen vil alltid være om adopsjonen samlet sett vil bli til barnets beste.

Det må legges vekt på om barnet har kontakt med den forelderen det ikke bor sammen med og eventuelt hvilken kontakt. Det er ikke alene tilstrekkelig at forelderen tilsynelatende har vist manglende interesse for barnet gjennom lengre tid, ved ikke å utøve samværsrett eller på annen måte ha tatt kontakt med barnet. Det skal legges vekt på hva som er årsaken til at barnet ikke har eller har hatt lite kontakt med forelderen.

I saker hvor det må legges til grunn at det er et motsetningsforhold mellom barnets foreldre, for eksempel med bakgrunn i uenighet om hvordan de skal løse spørsmål som gjelder omsorgen for og samvær med barnet, bør det utvises forsiktighet med å innvilge søknaden. Det bør videre utvises

varsomhet med å gjennomføre en adopsjon der adopsjonen vil innebære at båndene mellom biologiske søsken blir brutt.

Der biologisk forelder er død eller forsvunnet må det vurderes om og eventuelt hvilken kontakt barnet har til den biologiske forelderens øvrige slekt. Det må vurderes om tilhørighet til øvrig familie fortsatt vil være verdifullt for barnet.

I de tilfellene der det av ulike årsaker ikke har vært mulig å fastsette farskapet, jf. 7.1.1, skal adopsjonsmyndigheten foreta en vurdering av hvorvidt adopsjon vil bli til barnets beste. Det skal legges vekt på om barnet lever i en stabil familierelasjon i forhold til den som søker om stebarnsadopsjon. Forholdet mellom barnet og steforelder bør derfor ha vart i noe tid slik at det er mulig å vurdere tilknytningen dem imellom, og om adopsjonen vil kunne sies å bli til barnets beste. Det skal også legges vekt på om barnet har et sterkt behov for rettslig tilhørighet til søker.

Gjelder søknaden adopsjon av et nyfødt barn i registrert partnerskap eller i ekteskap eller samboerskap der ektefellene eller samboerne er av samme kjønn, kan kravet til at forholdet mellom barnet og steforelder skal ha vart i noe tid, likevel fravikes. Forutsetningen for å kunne fravike dette kravet er at barnet er planlagt i familien og det ikke har vært mulig å fastsette farskapet. Forholdet mellom barnets forelder og adoptivsøker bør i disse tilfellene ha vart i to år før det gis adopsjonsbevilling slik at forholdet skal ha vist sin stabilitet. Videre skal det legges vekt på barnets behov for to juridiske foreldre. Det avgjørende for vurderingen vil alltid være om adopsjonen samlet sett vil bli til barnets beste. Søkers forhold til barnet og forholdet mellom søker og barnets forelder, vil være sentrale temaer i denne vurderingen.

I tilfeller der det bare er etablert ett foreldreskap for barnet og barnets eneste forelder dør, kan avdødes tidligere ektefelle, registrerte partner eller samboer få foreldreansvar for barnet etter barneloven. En slik tildeling av foreldreansvar vil kunne sikre at barnet kan bli boende hos gjenlevende ektefelle, samboer eller partner. Likevel kan det være i barnets interesse å få gjennomført en adopsjon, som vil sikre barnet en varig, stabil og rettslig tilknytning til søker på samme måte som om barnet var søkers og avdødes felles barn. Det må derfor vurderes konkret om barnet har behov for å bli stebarnsadoptert.

Ved stebarnsadopsjon etter ektefelles, partners eller samboers død, kreves det ikke samtykke til adopsjon fra barnets forelder. I slike tilfeller vil avdødes syn på en adopsjon ofte heller ikke være kjent. Det vil likevel være et moment i barnets beste-vurderingen hvis den avdøde juridiske forelders ønske kan dokumenteres. Dette kan for eksempel skje gjennom en viljeserklæring. Motsatt bør det også vektlegges i barnets beste-vurderingen dersom det kan godtgjøres at avdøde ikke ønsket stebarnsadopsjon. Dersom søker har giftet seg eller blitt samboende etter forelderens død, vil dette være et relevant moment i vurderingen.

Adopsjonsmyndighetene skal foreta en helhetsvurdering, og det avgjørende må være om adopsjonen samlet sett vil bli til barnets beste. Enkelte særlige momenter som kan være relevante i denne sammenheng er om barnet lever i en stabil familierelasjon med den som søker, og om barnet har behov for trygge juridiske rammer til søker. I noen av sakene kan barnet være lite, og det vil ikke foreligge lang oppfostringstid. Det må da vurderes om søker har et reelt ønske om å oppfostre barnet og om barnet har behov for juridisk tilhørighet til søker.

Adgangen til stebarnsadopsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd og dødsfall er ikke begrenset til tilfeller hvor barnet er mindreårig eller hvor den som søker ikke er gift eller samboer på nytt. Barnets alder og et nytt ekteskap eller samboerskap vil imidlertid være relevante momenter i barnets beste-vurderingen.

7.1.3 Søknad om adopsjon av barn under omsorg av barneverntjenesten

Er barnet under barnevernets omsorg, kan fosterforeldrene på et senere tidspunkt søke om å få adoptere fosterbarnet. De biologiske foreldre har normalt foreldreansvaret, også etter at de har blitt

fratatt omsorgen for barnet etter barnevernloven. Det må legges til grunn at foreldre med foreldreansvaret i behold har kompetanse til å samtykke etter adopsjonsloven § 7. Dersom et samtykke blir gitt, kan regionen i Bufetat avgjøre søknaden om adopsjon uten at saken forelegges fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Regionen i Bufetat må særlig vurdere hvorvidt det foreligger et informert og reelt samtykke fra den eller dem som har foreldreansvaret for barnet. Dersom det kan knyttes tvil omkring samtykket, skal regionen oversende saken til kommunens barneverntjeneste. Barneverntjenesten må i slike tilfeller vurdere om det bør reises sak for fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker om fratakelse av foreldreansvaret og samtykke til adopsjon.

I de tilfeller der biologiske foreldre nekter å samtykke, eller det kan knyttes tvil til samtykket, kan barneverntjenesten fremme sak for fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker med begjæring om at foreldreansvaret fratas. Dersom foreldreansvaret er fratatt foreldrene etter barnevernloven § 4-20, har foreldrene ikke lenger kompetanse til å gi samtykke etter adopsjonsloven § 7 første ledd. Det er fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker som kan gi samtykke til adopsjon i foreldrenes sted, når foreldreansvaret er fratatt dem, jf. barnevernloven § 4-20 annet ledd.

Ifølge bestemmelsens tredje ledd kan samtykke til adopsjon gis dersom det må regnes som sannsynlig at

- foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet og
- adopsjon vil være til barnets beste og
- adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet og har vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget og
- vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede.

Når fylkesnemndas vedtak om samtykke til adopsjon er endelig eller rettskraftig, skal kommunen oversende saken til den aktuelle regionen i Bufetat som utsteder selve adopsjonsbevillingen, jf. rundskriv Q-2006-9001 om endring av barnevernloven § 4-20 og adopsjonsloven § 1, utgitt av Barne- og likestillingsdepartementet. Det er kun de dokumenter som er nødvendige for å utstede adopsjonsbevillingen til fosterforeldrene som skal følge saken til Bufetat. Dette vil være fylkesnemndas vedtak om samtykke til adopsjon, eventuelt den rettskraftige avgjørelsen truffet av domstolen. Videre skal adopsjonssøknaden fra fosterforeldrene med vedlegg oversendes regionen. Regionen skal utstede adopsjonsbevillingen uten å prøve om vilkårene i loven er til stede, jf. adopsjonsloven § 1 andre ledd. Regionen skal kun kontrollere at vedtaket eller dommen er endelig eller rettskraftig.

Dersom Bufetat ved utstedelse av adopsjonsbevilling finner at vesentlige vilkår i adopsjonsloven ikke er oppfylt, har etaten ikke kompetanse til å kjenne vedtaket ugyldig. Bufetat kan derfor heller ikke vurdere hvilke rettsvirkninger feilen skal få for vedtaket. Departementet anbefaler at Bufetat i slike tilfeller gjør fylkesnemnda oppmerksom på de antatte feilene i et eget brev. Dette brevet bør sendes i kopi til kommunen, som skal varsle den private part. Dersom fylkesnemnda mottar et brev fra Bufetat hvor det fremgår at vesentlige vilkår i adopsjonsloven ikke er oppfylt, må nemnda selv ta stilling til hvilke rettsvirkninger dette skal få. Fylkesnemnda kan vurdere å omgjøre vedtaket etter forvaltningsloven § 35. Bufetat bør avvende å utstede adopsjonsbevillingen til nemndas konklusjon foreligger.

Dersom regionene i Bufetat opplever at fylkesnemnda tolker vilkår i loven annerledes enn hva de selv gjør, kan de henvende seg til departementet for en tolkningsuttalelse. Disse uttalelsene vil kunne ha verdi som retningslinjer også i senere saker. Bufetat må likevel utstede adopsjonsbevillingen, men kan oversende tolkningsuttalelsen til fylkesnemnda.

7.1.4 Søknad om adopsjon der foreldreansvaret er overtatt etter barneloven

Dersom ingen har foreldreansvaret for et barn etter et dødsfall kan de som ønsker foreldreansvaret, henvende seg til domstolen for å få dette, jf. lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) §§ 38 og 63. De som får foreldreansvaret etter barnelovens regler kan senere søke om å adoptere barnet.

Søkerne er i disse tilfellene allerede blitt vurdert av retten som egnet til å ha foreldreansvaret for barnet. Regionen i Bufetat skal likevel prøve om de alminnelige vilkårene etter adopsjonsloven for å gi adopsjonsbevilling, foreligger.

7.1.5 Søknad om adopsjon av personer over 18 år - skjønnsutøvelse

Adopsjonsloven er ikke til hinder for at det gjennomføres adopsjon av voksen person. Lovteksten og forarbeidene trekker imidlertid i retning av å sette snevre grenser for adopsjon av voksne når det ikke foreligger et faktisk foreldre-barn forhold.

Bakgrunnen for søknaden er som regel et ønske om å formalisere et allerede etablert familieforhold. En stefar, stemor eller fosterforeldre vil kunne ønske å adoptere barnet som de har hatt et oppfostringsansvar for. Videre kan personer som har fått overført foreldreansvaret etter barneloven §§ 38 og 63 ha et ønske om å adoptere barnet, som etter hvert har blitt voksent.

De biologiske foreldrene er parter i adopsjonssaken. Selv om den som søkes adoptert er over 18 år, skal det derfor innhentes uttalelse fra biologiske foreldre. Videre skal samtykke fra den som søkes adoptert innhentes, jf. adopsjonsloven § 6, se for øvrig punkt 7.1.1. Er personen som skal adopteres fratatt rettslig handleevne på det personlige området, må personens verge samtykke til adopsjonen, jf. adopsjonsloven § 8.

Bufetat må vurdere om det er nødvendig å innhente ytterligere opplysninger før saken avgjøres. Det kan for eksempel være ønskelig å få nærmere belyst hva som er selve grunnlaget for søknaden, oppfostrings- eller fosterforholdets varighet, relasjoner den som ønskes adoptert har til egen slekt, mv. Det må for øvrig vurderes hvilke vedlegg til søknaden som er nødvendige for å opplyse saken. Se også punkt 5 og 9.

Lovens alminnelige bestemmelser gjelder som nevnt også ved adopsjon av voksne. Dette innebærer at søknaden må vurderes i henhold til vilkårene i adopsjonsloven § 2. Det må vurderes om søker har oppfostret vedkommende eller om det foreligger annen særlig grunn til adopsjonen. Når det gjelder oppfostring, må det vurderes om vedkommende har bodd sammen med søker fra barneårene av og om søker faktisk har hatt omsorgsansvar for barnet. For at kravet til oppfostring skal være oppfylt, må det ha utviklet seg et foreldre-barn forhold mellom søker og barnet, og forholdet må ha vart over et lengre tidsrom.

Dersom det ikke foreligger et oppfostringsforhold, må det vurderes om vilkåret "annen særlig grunn til adopsjonen" er oppfylt. Forarbeidene til adopsjonsloven gir liten veiledning om hva som kan regnes som "annen særlig grunn". Det har utviklet seg en restriktiv praksis da det også skal foretas en vurdering av det grunnleggende vilkåret om adopsjon vil bli til barnets beste/til beste for den som søkes adoptert. Dersom søknaden først og fremst er begrunnet i andre forhold enn i et ønske om å formalisere et oppfostringsforhold som allerede er etablert, skal søknaden som regel avslås. Dersom søknaden kan sies å være et forsøk på å omgå annen lovgivning, er det mye som taler for at søknaden må avslås. Dette kan være tilfelle dersom det skulle vise seg at søknaden først og fremst er motivert ut fra ønsket om å sikre arv eller en bestemt odelsrekkefølge mv. Dette spørsmålet vil imidlertid alltid være gjenstand for en konkret vurdering.

Adopsjonsmyndigheten skal ved utøving av barnets beste-vurderingen i adopsjonsloven § 2, særlig vurdere om det er naturlig å bryte opp allerede etablerte familierelasjoner ved en adopsjon. Forholdet til slekt, særlig foreldre og søsken, skal vektlegges. Hvilken vekt biologiske foreldres uttalelse om adopsjonen eller slik uttalelse fra den eller dem som har hatt foreldreansvaret for barnet skal tillegges,

må vurderes konkret ut fra de øvrige momentene i saken. Generelt sett føres det en streng praksis, særlig der det ikke kan vises til at søker har oppfostret vedkommende fra barneårene.

7.1.6 Søknad om å bli registrert som adoptivsøkere til et barn der foreldrene samtykker - formidling av innenlandsadopsjon

Adopsjonsloven § 16 c og forskrift 30. november 1999 om formidling av innenlandsadopsjon der foreldre samtykker til adopsjon, regulerer saksbehandlingen ved søknad om å bli registrert som adoptivsøkere til et barn født i Norge. Slike adopsjoner vil alltid være anonyme, det vil si at biologiske foreldre og adoptivforeldre ikke får kunnskap om hverandres identitet. Barnet vil fra det er 18 år ha rett til å få opplyst av adopsjonsmyndighetene hvem de opprinnelige foreldrene er, jf. adopsjonsloven § 12 annet ledd.

Det er svært få barn som årlig bortadopterer etter reglene om innenlandsadopsjon der biologiske foreldre samtykker til adopsjon. Sjansene for å nå frem med en søknad er derfor liten. De senere årene har færre enn fem barn per år blitt bortadoptert etter disse reglene.

Søkere kan ifølge forskriften § 5 annet ledd, være registrert i ett år. Søkere som ikke er tildelt barn innen dette året skal tas ut av registeret og kan ikke søke på nytt. Søkere som har adoptert barn med hjemmel i adopsjonsloven § 16 c, kan søke på nytt og registreres for et nytt barn, jf. forskriften § 5 annet ledd. Ifølge forskriften § 5 tredje ledd kan ingen være registrert som søker for innenlandsadopsjon etter at forhåndssamtykket til adopsjon av barn fra utlandet er sendt utenlandske myndigheter, jf. adopsjonsloven § 16 c.

Selv om betegnelsen "adopsjon av et norsk barn" eller "norsk samtykkeadopsjon" benyttes, er det viktig å være klar over at noen av barna kan ha helt eller delvis utenlandsk opprinnelse og et annet statsborgerskap enn det norske.

7.1.6.1 Utredning av adoptivsøkere

Regionen i Bufetat skal utrede søkere for adopsjon av norsk barn der foreldrene samtykker til adopsjonen, jf. forskriften § 5⁹ (Kommunen utreder og gir tilrådning i saker som er innkommet før 1. februar 2015). Før utredningsarbeidet starter, må det avklares om søknaden også gjelder adopsjon av barn fra utlandet. Når det gjelder adopsjonssøknaden og om utarbeidelse av sosialrapport, se punkt 5.

Sosialrapporten danner et viktig grunnlag for utvelgelse av foreldre til et konkret barn. Selve utvelgelsen foretas av Faglig utvalg, jf. forskriften §§ 2 og 6. Søkere som er utredet kan kreve å bli registrert som adoptivsøkere, jf. forskriften § 5. Regionen i Bufetat skal sende søknaden med sosialrapport og vedlegg direkte til sekretariatet for Faglig utvalg. Bufdir har det administrative ansvaret for sekretariatet. Søknaden skal oversendes uansett om utredende instans anbefaler søkerne for adopsjon eller ikke. Søkerne må informeres om at de har plikt til å underrette sekretariatet for Faglig utvalg dersom det skjer endringer i deres økonomiske, sosiale og helsemessige situasjon.

Ved eventuelt senere søknad om adopsjon, skal det utarbeides en ny sosialrapport om søkerne, se for øvrig punkt 7.2.2.

7.1.6.2 Saksbehandlingen i sekretariatet for Faglig utvalg for adopsjonssaker

Sekretariatet for Faglig utvalg skal utføre saksforberedelse og følge opp Faglig utvalgs beslutninger på utvalgets ansvarsområde etter adopsjonsloven § 16 c, som gjelder adopsjonsformidling av barn bosatt her i landet.

Sekretariatet er faglig underlagt Faglig utvalg, jf. forskriften § 3. Bufdir har det administrative ansvaret for sekretariatet. For å unngå habilitetskonflikt skal arbeidet i sekretariatet holdes atskilt fra det øvrige arbeidet med adopsjon. Medarbeidere som har oppgaver ved registrering av søkere og

⁹ Forskrift 30. november 1999 om formidling av innenlandsadopsjon der foreldre samtykker til adopsjon.

saksforberedelse for Faglig utvalg, skal derfor ikke delta i tilretteleggelsen eller ved avgjørelsen av om søknaden om adopsjonsbevilling skal gis.

Sekretariatets oppgaver er nærmere regulert i forskriften §§ 4 og 5. Oppgavene er relatert til både biologiske foreldre og barnet, samt til adoptivsøkerne.

Sekretariatets oppgaver i forhold til adoptivsøkerne

Sekretariatet skal i henhold til forskriften § 4 utføre saksforberedelse og følge opp Faglig utvalgs beslutninger på utvalgets ansvarsområde etter adopsjonsloven § 16 c. Av forarbeidene til denne bestemmelsen går det frem at søkerne ikke skal gis en generell godkjenning slik det gjøres ved søknad om utenlandsadopsjon. I samtykkeadopsjonene foretar Faglig utvalg selve vurderingen av søkerens egnethet i tilknytning til et konkret barn som er kjent for utvalget. Sekretariatet skal registrere alle utredede søkere som ønsker det, uansett om utredende instans har anbefalt adopsjon eller ikke, jf. forskriften § 4. Dette innebærer at sekretariatet ikke skal foreta noen vurdering av søkerens egnethet eller foreslå foreldre til det enkelte barn. Sekretariatet har videre ansvar for å vedlikeholde registeret over søkere og stryke søkere som ikke lenger kan stå registrert, jf. forskriften §§ 4 og 5 tredje ledd.

Dersom registrerte søkere melder fra om endringer i familiens økonomiske, sosiale eller helsemessige situasjon, som har eller kan ha betydning for søknaden, skal opplysningene registreres på søkerens sak i registeret. Dette gjelder også opplysninger om at søkerne har fått avslag på søknaden om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet.

Sekretariatets oppgaver overfor biologiske foreldre

Sekretariatet har i henhold til forskriften § 4 ansvaret for å gi informasjon til barnets biologiske foreldre om hva en adopsjon innebærer, tilrettelegge for at foreldre som ønsker det får rådgivning i spørsmålet om adopsjon av barnet, innhente og nedtegne opplysninger om biologiske foreldre og innhente og nedtegne opplysninger om barnet.

Det vil variere hvor langt de biologiske foreldre har kommet i sin beslutning om å adoptere bort barnet sitt. Deres behov for informasjon om hva en adopsjon innebærer vil også variere. Felles for alle sakene er at foreldrene skal ivaretas på en god måte. For å sikre at foreldrene har best mulige forutsetninger for å kunne gi et reelt samtykke eller uttalelse til adopsjonen, må sekretariatet gi saklig og korrekt informasjon om hva en adopsjon innebærer, herunder om rettsvirkningene av en adopsjon.

Sekretariatet skal ikke være et faglig rådgivningskontor i forhold til foreldrenes valg. Dersom foreldrene trenger veiledning om hva de skal velge, skal det formidles kontakt med de rette faginstanser, for eksempel familievernkontor eller andre med spesiell klinisk kompetanse i forhold til barn og familier.

For å sikre at biologiske foreldre blir ivaretatt på best mulig måte, og at saken blir godt opplyst, er det viktig at sekretariatet legger opp til en mest mulig fleksibel arbeidsmåte. Dette kan innebære at sekretariatet oppsøker foreldrene der de er bosatt for å gi og innhente den nødvendige informasjon. Dersom foreldrene ønsker det, kan også andre instanser bistå sekretariatet med å innhente opplysninger.

Det er viktig så tidlig som mulig å klarlegge hvorvidt biologiske foreldre har særlige ønsker når det gjelder fremtidige adoptivforeldre. Det er også viktig at biologiske foreldre har mulighet til å få informasjon om barnet helt frem til adopsjonen gjennomføres. Det følger av adopsjonsloven § 7 annet ledd at foreldrenes samtykke ikke kan gis før to måneder etter at barnet er født. Det legges til grunn at fristen er absolutt og ikke kan fravikes. Bakgrunnen for fristen er at biologisk mor skal få tid til å komme seg tilstrekkelig etter fødselen, og få tid til å overveie spørsmålet om adopsjon nøye før hun samtykker. Samtykke skal avgis til sekretariatet på skjema Erklæring ved søknad om adopsjon fra den som har foreldreansvaret for barnet, se for øvrig punkt 5 og 9.

I saker der det viser seg å være vanskelig å innhente et endelig samtykke fra biologiske foreldre innen rimelig tid, må det vurderes om saken bør overføres til barneverntjenesten i kommunen, se punkt 7.1.3.

Sekretariatet må så tidlig som mulig få brakt på det rene om det er fastsatt hvem som er far til barnet etter reglene i barneloven. Er farskap fastsatt, skal sekretariatet søke å komme i kontakt med far for å gi nødvendig informasjon om hva adopsjon innebærer og få hans uttalelse eller eventuelt samtykke.

Er ikke farskap fastsatt, skal sekretariatet få opplyst om mor har oppgitt far og eventuelt hvor langt farskapssaken er kommet hos Arbeids- og Velferdsetaten (NAV). Sekretariatet må holde seg løpende orientert om fremdriften i farskapssaken. Dersom Faglig utvalg har plassert barnet hos adoptivsøkerne, er det viktig at de gis informasjon om at det kan ta tid å gjennomføre adopsjonen i påvente av farskapssaken. Det er videre viktig at adoptivsøkerne gis informasjon om at biologiske foreldre ikke kan gi et gyldig samtykke før barnet er to måneder, og at foreldre helt frem til bevilling er gitt, kan trekke samtykket til adopsjonen tilbake. Det vises også til punkt 7.1.1.

Sekretariatets oppgaver overfor barnet

Det er viktig at Faglig utvalg, så langt det er mulig, får alle tilgjengelige opplysninger om barnet fra biologiske foreldre, slik at utvalget får et så godt grunnlag som mulig for sin beslutning om tildeling. Dersom biologiske foreldre samtykker, kan det også være aktuelt å innhente opplysninger fra de instanser som har vært i kontakt med barnet. Det bør blant annet undersøkes om barnet kan ha ulike skader, og dermed medisinske eller psykologiske behov som vil stille særlige krav til adoptivforeldrene.

7.1.6.3 Utvelgelse av foreldre til barnet

Ifølge forskriften § 6 er det Faglig utvalg som har ansvaret for å foreta utvelgelse av foreldre til det enkelte barn.

Ved utvelgelsen er det barnets beste som er avgjørende. Biologiske foreldres ønsker om adoptivforeldre eller adoptivhjem for barnet skal tillegges vekt så langt det er forenlig med hensynet til barnets beste, jf. forskriften § 6 første ledd. Etter annet ledd går det frem at Faglig utvalg ved utvelgelse av foreldre også skal legge vekt på bestemmelsene i retningslinjene for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem som gjelder for utenlandsadopsjon.

Det forutsettes at Faglig utvalg foretar en konkret vurdering av søkere som er utredet og står fritt til å velge blant de som er registrert i det sentrale registeret over adoptivsøkere. Hvor lenge søkerne har stått i registeret, er uten betydning for utvelgelsen.

Ifølge utvalgets mandat 30. november 1999, pkt. 3.2, skal beslutningen om tildeling av foreldre til barn fattes av et samlet og enstemmig utvalg. Faglig utvalgs beslutning skal være skriftlig, undertegnet av medlemmene og følge saken videre til bevillingsmyndigheten.

Det følger av forskriften § 8 at Faglig utvalgs avgjørelser ikke kan påklages. Se for øvrig punkt 6.1.

7.1.6.4 Midlertidig plassering av barnet

Det er opp til Faglig utvalg å fatte beslutning om midlertidig plassering av barnet. Finner Faglig utvalg at barnet ikke bør plasseres direkte hos adoptivsøkerne, er det regionen i Bufetat som har ansvaret for å finne frem til midlertidige tiltak for barnet, jf. forskriften § 7. Aktuelle midlertidige tiltak kan være beredskapshjem eller institusjon. Det er opp til Faglig utvalg å vurdere hvilken midlertidig plassering som vil være til beste for barnet.

Faglig utvalg må imidlertid vurdere hvorvidt barnet kan plasseres midlertidig hos adoptivsøkerne, jf. forskriften § 7. Dersom barnet anses friskt og det er rimelig grunn til å tro at foreldrene ikke vil ombestemme seg hva angår ønsket om å adoptere bort barnet, kan det være aktuelt å plassere barnet

direkte fra sykehuset til søkerne. Dette stiller krav til at søkerne er innstilt på å ta imot barnet på kort varsel og at det kan knytte seg en viss usikkerhet til hvorvidt adopsjon vil kunne gjennomføres.

Dersom barnet skal plasseres midlertidig hos andre enn adoptivsøkerne, forutsettes det at overføringen av barnet til adoptivfamilien skjer på en så skånsom måte som mulig.

7.1.6.5 Adopsjonsbevilling - saksbehandlingen i regionen i Bufetat

Når Faglig utvalg har avgjort spørsmålet om tildeling går saken til regionen i Bufetat, som utferdiger selve bevillingen. Regionen skal i utgangspunktet foreta en selvstendig vurdering av Faglig utvalgs beslutning. Det kan imidlertid vanskelig tenkes forhold som skulle tilsi at bevilling ikke bør gis i slike tilfeller, med mindre det er kommet til nye opplysninger av vesentlig betydning i saken. Regionen skal utferdige bevilling snarest mulig.

Verserer det sak om hvem som er far til barnet, skal bevilling ikke gis før farskapssaken er endelig avsluttet, se for øvrig punkt 6.2 og 7.1.1.

7.2 Utenlandsadopsjon - saksbehandling

Det følger av adopsjonsloven § 16 e første ledd at den som er bosatt i Norge ikke må adoptere barn fra fremmed stat uten forhåndssamtykke fra Bufetat. Forhåndssamtykke kreves uavhengig av om adopsjonen skal gjennomføres i barnets opprinnelsesland eller ved bevilling i Norge etter at myndighetene i opprinnelseslandet har frigitt barnet for adopsjon.

Adopsjon av barn bosatt i fremmed stat skal som hovedregel skje gjennom godkjent adopsjonsorganisasjon. Det kan i særlige tilfeller gis samtykke til at adopsjonen skjer utenom godkjent organisasjon, jf. adopsjonsloven § 16 f annet ledd. Se nærmere punkt 7.2.6.

Forskrift om adopsjon av barn fra utlandet av 30.01.2015 nr. 72 og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q- 28/2015 med kommentarer til forskriften om adopsjon av barn fra utlandet, skal legges til grunn ved behandlingen av søknaden om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet. Rundskriv Q-0972 gjelder for søknader om utenlandsadopsjon som har kommet inn til kommunene eller Bufetat før 1. februar 2015.

Å adoptere et utenlandsk barn kan innebære særlige utfordringer for adoptivforeldrene. Barna kan ofte være understimulerte og underernærte. Felles for dem alle, er at de har opplevd tapet av en mor og andre omsorgspersoner. Det er ikke uvanlig at barna har opplevd flere omplasseringer og bodd på institusjoner for kortere eller lengre tid. Adoptivforeldre må generelt regne med at tidlige opplevelser kan prege barnet i mange år fremover. Ved vurderingen av søkerne må det tas høyde for slike usikkerhetsmomenter. Disse utfordringene blir blant annet omtalt i veiledningsheftet Q-1046 om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon. Veiledningsheftet setter fokus på de spørsmål som det er naturlig å ta opp med søkerne under utredningen. Det forutsettes at heftet brukes aktivt under hele arbeidet, slik at alle de ulike temaene som skal omhandles, blir grundig drøftet med søkerne og tilstrekkelig belyst i sosialrapporten.

7.2.1 Utredning av adoptivsøkere

Søkerne må ha en formidlingsbekreftelse fra en adopsjonsorganisasjon før søknad om forhåndssamtykke kan fremmes til regionen i Bufetat, jf. forskrift om adopsjon av barn fra utlandet § 8 første ledd bokstav a. Det er derfor viktig at søkerne tar kontakt med en godkjent adopsjonsorganisasjon på et tidlig tidspunkt.

Regionen i Bufetat skal utrede søkerne før forhåndssamtykke kan gis, jf. adopsjonsloven § 16 e annet ledd. Når regionen ber om det, skal kommunen bistå i å opplyse søknaden. Kommunene utreder og gir tilråding til Bufetat i alle søknader om forhåndssamtykke som er kommet inn før 1. februar 2015.

Det må fremgå av adopsjonssøknaden om søknaden også gjelder søknad om å bli registrert for adopsjon av et norsk barn, se punkt 7.1.6. Når det gjelder adopsjonssøknaden og om utarbeidelse av sosialrapport, se punkt 5 og 9.

Rundskriv Q-28/2015, *med kommentarer til forskrift om adopsjon av barn fra utlandet*, inneholder en gjennomgang av blant annet kravene som stilles til søkerne ved utenlandsadopsjon. Ved utenlandsadopsjon må for eksempel søkerens alder vurderes med tanke på at søkerne skal kunne ivareta omsorgen for barnet frem til det er voksent og det vil blant annet være relevant å se på aldersforskjellen mellom barn og adoptivforeldre, på aldersforskjellen mellom adoptivsøkerne dersom den ene søkeren er vesentlig yngre enn den andre søkeren, på om søkerne allerede har mindreårige barn slik at adoptivbarnet vil bli innlemmet i en småbarnsfamilie mv. Som et veiledende utgangspunkt sier Q-28/2015 at aldersforskjellen mellom søkerne og barnet ikke bør være mer enn 45 år på tidspunktet for forhåndssamtykke.

Sosialrapporten danner et viktig grunnlag for Bufetats vurdering av om forhåndssamtykke kan gis eller ikke. Den er også et svært viktig dokument for opprinnelseslandets myndigheter ved deres vurdering av hvilket hjem som er best for barnet.

Selve utredningsprosessen har også til hensikt å gi søkerne bedre kunnskap om hva det vil si å adoptere et barn, slik at de selv bedre kan vurdere om adopsjon vil være noe for dem.

Det er viktig at regionen påser at alle nødvendige opplysninger følger søknaden jf. forskrift om adopsjon av barn fra utlandet av 30.01.2015 nr. 72 § 8. Videre må søkerne sende regionen i Bufetat kursbevis for deltakelse på adopsjonsforberedende kurs før forhåndssamtykke kan gis, jf. forskriftens § 8, 2 ledd, andre setning.

7.2.2 Utredning av søkere som har adoptert tidligere

Ved eventuell senere søknad om adopsjon, skal det utarbeides en ny sosialrapport om søkerne. Utenlandske myndigheter legger stor vekt på å få en slik ny og fullstendig rapport, slik at de har et tilstrekkelig grunnlag for å tildele søkerne et nytt barn.

Opplysninger som allerede ligger nedtegnet i sosialrapporten utarbeidet før den forrige adopsjonen, kan benyttes som grunnlag for den nye utredningen. Det er viktig å fokusere på hvordan søkerens livssituasjon har endret seg etter at det første barnet ble adoptert. Utredningen må synliggjøre hvordan det sist ankomne adoptivbarnet har utviklet seg og tilpasset seg i familien. Ved å benytte opplysninger fra den tidligere sosialrapporten, vil saksbehandlingstiden i disse sakene kunne kortes noe ned.

7.2.3 Forhåndssamtykke – saksbehandling

Regionen i Bufetat avgjør om søkerne kan få forhåndssamtykke til å adoptere et barn fra utlandet, jf. adopsjonsloven § 16 e første ledd, jf. §§ 2 og 22. Forskrift 30.01.2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra utlandet og rundskriv Q – 28/2015, skal legges til grunn for avgjørelsen¹⁰.

Bufetat kan i vurderingen av søkerens helse innhente en rådgivende uttalelse fra etatens rådgivende lege eller psykolog. Uttalelsen skal være skriftlig og følge saken. Det skal komme frem hvilke vurderinger som er gjort og hvilke momenter som har vært avgjørende for uttalelsen.

Før forhåndssamtykke kan gis, må søkerne fremlegge kursbevis fra adopsjonsforberedende kurs, jf. forskriften § 8 andre ledd.

Det skal gå frem av forhåndssamtykket om søkeren kan adoptere ett barn eller søsken, hvilket land det kan adopteres fra og hvilken alder barna kan ha, jf. forskrift 30.01.2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra

¹⁰ Rundskriv Q-0972 gjelder for søknader innkommet før 1.2.2015.

utlandet § 4 første ledd. Vanligvis gis det forhåndssamtykke for ett barn i alderen null inntil fylte tre år. Ved adopsjon av barn i alderen fra tre til fylte fem år og/eller søskenpar hvor begge er yngre enn fem år, må søkerne være egnet for et slikt omsorgsansvar. Generelt vil det innebære en mer krevende omsorgsoppgave å adoptere et eldre barn eller søskenpar, enn ett mindre barn. For å få forhåndssamtykke til adopsjon av et eldre barn eller søskenpar kreves det derfor at søkerne vurderes som egnet for et slikt omsorgsansvar. I vurderingen skal det særlig legges vekt på søkerens innsikt i eldre adoptivbarns behov og søkerens erfaring med og kunnskap med barn, jf. forskriften § 7. Forhåndssamtykket føres på et særskilt "gjør vitterlig"-dokument.

For adopsjon av et barn som har fylt fem år, søskengrupper med flere enn to barn og barn med spesielle omsorgsbehov, kreves det godkjenning fra Faglig utvalg for adopsjonssaker i tillegg til forhåndssamtykke. Faglig utvalgs beslutning kan ikke påklages, jf. forskriftens § 4 andre ledd.

Forhåndssamtykke gis for en periode av tre år, jf. forskriften § 4 tredje ledd. Søkerne skal i underretningen om vedtaket informeres om at de har plikt til å underrette Bufetat dersom det skjer endringer i deres økonomiske, sosiale eller helsemessige situasjon, jf. forskriftens § 9. Se for øvrig forskriften og rundskriv Q – 28/2015.

Bufetat kan etter søknad forlenge forhåndssamtykket en gang i to år, hvor ny egenerklæring, legeerklæring, politiattest og ligningsattest skal legges ved.

Dersom det foreligger en konkret tildeling fra opprinnelseslandets myndigheter og adopsjonsprosessen er inne i en avsluttende fase, kan Bufetat vurdere en ytterligere forlengelse av forhåndssamtykket utover de fem årene. I alle andre tilfeller må ny søknad fremmes med de underliggende dokumenter.

Regionen i Bufetat skal sende kopi av vitterlighetserklæringen til adopsjonsorganisasjonen.

I de sakene adopsjonsbevilling skal gis her i landet, sender regionen underretning om forhåndssamtykket til Utlendingsdirektoratet for å sikre barnet innreise og oppholdstillatelse i Norge, inntil adopsjonen kan gjennomføres her i landet. Skal adopsjonen gjennomføres i barnets opprinnelsesland, blir barnet automatisk norsk statsborger ved adopsjonen og vil få utstedt norsk pass ved vedkommende utenriksstasjon jf. lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven) av 10. juni 2005 nr. 51 § 5.

I underretningen om vedtaket om forhåndssamtykke skal det gjøres oppmerksom på adgangen til å søke om engangsstøtte, se rundskriv Q-1013 om retningslinjer for tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet. Hva underretningen for øvrig skal inneholde, se punkt 6.10 og 6.11.

Når forhåndssamtykke er gitt, gjelder den senere utenlandske adopsjonen her i landet, jf. adopsjonsloven § 22. Bufetat avgjør rutinemessig at adopsjonen skal ha samme rettsvirkninger som en norsk adopsjon, jf. adopsjonsloven §§ 22 og 13.

7.2.4 Adopsjonsorganisasjonens oppgaver i adopsjonsprosessen

Adopsjonsorganisasjonens ansvar i adopsjonssakene er nærmere regulert i forskrift 30. november 1999 om krav til organisasjon som formidler barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon.

Av forskriften § 4 følger blant annet at tillatelse til å formidle barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon, bare kan gis og opprettholdes til organisasjon som drives ut fra det som antas å være til barnets beste. Videre går det frem at adopsjonsformidling skal være organisasjonens hovedformål og at den skal drives uten økonomisk vinning for øye. Den skal være ledet og bemannet av personer som ved sin etiske standard og ved sin utdanning eller erfaring er kvalifisert til å arbeide med internasjonal adopsjon. Det er videre et vilkår etter denne bestemmelsen at organisasjonen har tillatelse fra vedkommende fremmede stat til å opptre i staten.

Det følger av forskriften § 11 at alle søkere har krav på likeverdig assistanse fra organisasjonen. Organisasjonen har plikt til å formidle adopsjon til søkere med forhåndssamtykke til adopsjon av

utenlandsk barn der det er stilt krav om at adopsjonen skal formidles gjennom godkjent organisasjon. I tillegg plikter organisasjonen å informere regionen i Bufetat dersom det kommer nye opplysninger i saken som organisasjonen mener kan danne grunnlag for omgjøring av vedtaket om forhåndssamtykke.

Plikten til å formidle adopsjon etter forskriften § 11 gjelder ikke dersom utenlandske myndigheter ikke finner å kunne tildele søkerne barn, eller dersom søkerne misligholder sine økonomiske forpliktelser overfor organisasjonen. Søkerne skal i slike tilfelle gis skriftlig og begrunnet beskjed. Kopi av meddelelsen skal sendes regionen i Bufetat.

Når forhåndssamtykket er gitt, forestår adopsjonsorganisasjonen den videre behandlingen av saken, herunder formidlingsarbeidet i barnets opprinnelsesland. Organisasjonen sørger blant annet for nødvendige oversettelser, notarialbekreftelser av underskrifter og legalisering der dette er nødvendig. Organisasjonen gir søkerne nødvendig informasjon underveis gjennom hele adopsjonsprosessen.

Det er myndighetene i opprinnelseslandet som fremmer forslag om tildeling av barn til søkerne, se for øvrig punkt 7.2.5. Når søknaden er ferdig forberedt, oversendes den til utlandet der tildelingsprosessen starter. Adopsjonsorganisasjonen skal presentere saken for opprinnelseslandets myndigheter og følge opp behandlingen overfor myndighetene.

Når søkerne får forslag om tildeling av et barn for adopsjon, skal organisasjonen vurdere om søkerens forhåndssamtykke er tilstrekkelig til at adopsjonen kan gjennomføres. Adopsjon av barn som har fylt fem år, søskengrupper med flere enn to barn og barn med spesielle omsorgsbehov, skal alltid forelegges Faglig utvalg til godkjenning før adopsjonen kan gjennomføres, jf. forskrift om adopsjon av barn fra utlandet § 4 annet ledd. I tilfeller hvor tildelingen gjelder adopsjon av barn som Bufetat kan gi forhåndssamtykke til, men som ikke omfattes av det forhåndssamtykket søkerne har, må de søke Bufetat om endret forhåndssamtykke før adopsjonen kan gjennomføres, jf. Q-2015/28. Se for øvrig pkt. 7.2.5.

Organisasjonen skal videreformidle til søkerne tilgjengelig informasjon som er utarbeidet om barnet. Organisasjonen har her et særlig ansvar for å påse at informasjonen fyller de krav og forutsetninger som Haagkonvensjonen stiller i artikkel 16, jf. artikkel 17. Organisasjonen må om nødvendig være aktiv overfor opprinnelseslandets myndigheter for å fremskaffe de opplysningene som finnes, herunder helseopplysningene om barnet.

Søkerne tar på grunnlag av de opplysninger som er fremskaffet om barnet, stilling til om de ønsker at adopsjonsprosessen skal fortsette. Organisasjonen innhenter deretter samtykke fra søkerne om adopsjon av det barnet som er blitt valgt ut til dem og formidler samtykket videre til myndighetene i opprinnelseslandet.¹¹ Organisasjonen gir søkerne underretning om når selve adopsjonen kan gjennomføres og når de eventuelt kan reise til landet for å hente barnet. I noen tilfeller skal adopsjonen gjennomføres her etter at barnet har kommet til Norge. I slike tilfeller skal organisasjonen, på vegne av adoptivsøkerne, søke Utlendingsdirektoratet om visum for barnet, eventuelt oppholds- eller bosettingstillatelse frem til adopsjonen kan gjennomføres i Norge.

Adopsjonsorganisasjonen skal sørge for at adoptivsøkerne blir tatt imot når de kommer til opprinnelseslandet for å hente barnet sitt. Organisasjonen skal videre sørge for at det blir formidlet kontakt mellom barnet og adoptivsøkerne. På forhånd skal søkerne ha fått nødvendig informasjon og en realistisk oppfatning av hva som kreves av dem når de skal hente barnet sitt i opprinnelseslandet. De skal også få informasjon om hva de kan få av hjelp av organisasjonens representanter på stedet. Der adopsjonen gjennomføres i opprinnelseslandet, skal adoptivforeldrene få hjelp til kontakt med vedkommende norske utenriksstasjon for utstedelse av norsk pass til barnet.

¹¹ I tilfeller hvor barnets opprinnelsesland har tiltrådt Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, skal organisasjonen også utstede erklæring etter konvensjonen artikkel 17 c. Erklæringen skal gis på skjema utarbeidet av Bufdir.

Alle dokumentene om barnet, herunder adopsjonsdokumentet eller frigivelsesdokumentet, skal oversendes Bufdir for kontroll og registrering. Dokumentene om barnet skal også sendes adoptivforeldrene.

7.2.5 Adopsjon av eldre barn, søskengrupper og barn med spesielle omsorgsbehov

Som nevnt over, avgjør regionen i Bufetat om søkerne kan få forhåndssamtykke til å adoptere barn fra utlandet. Det skal gå frem av forhåndssamtykket om søkeren kan adoptere ett barn eller søsken, hvilket land det kan adopteres fra, og hvilken alder barna kan ha. Norske myndigheter deltar som hovedregel ikke i selve utvelgelsen av foreldre til det enkelte barn som skal adopteres fra utlandet. Det er imidlertid unntak for saker som gjelder adopsjon av barn som er fem år eller eldre, søskengrupper og barn med spesielle omsorgsbehov. For disse barna kan ikke Bufetat gi forhåndssamtykke til adopsjon. Spørsmålet om adopsjon av disse barna kan likevel komme opp ved at søkere blir tildelt barnet/barna, eller ved at myndighetene i utlandet anmoder organisasjonen om å søke etter mulige adoptivforeldre til barnet/barna. Slike adopsjoner antas generelt å kunne stille særlige krav til sine omsorgspersoner. På grunn av dette skal saken behandles hos Faglig utvalg som skal godkjenne søkerne for det eller de aktuelle barna. Formålet med behandlingen i Faglig utvalg er derfor å finne godt egnede foreldre til det enkelte barn. Det er en forutsetning for behandling i Faglig utvalg at søkerne har gyldig forhåndssamtykke til adopsjon av utenlandsk barn.

Det kan være vanskelig å forutsi hvilke barn som har spesielle omsorgsbehov, det vil si hvilke barn som trenger oppfølging utover det man må regne med ved adopsjon av barn fra utlandet. Hvor det foreligger opplysninger om barnets fysiske eller psykiske helse av en slik karakter at man med stor grad av sikkerhet kan forvente at barnet vil kreve ekstra ressurser av sine fremtidige foreldre, skal saken forelegges Faglig utvalg. Det kan for eksempel dreie seg om opplysninger om barn som er svært omsorgstrengende eller behandlingstrengende som følge av at de har vært utsatt for grov mishandling eller omsorgssvikt. Det kan videre gjelde barn med mer alvorlige fysiske skader, som vil kreve spesialisert behandling over tid fra hjelpeapparatet.

Det skal svært mye til for at et barn som utenlandske myndigheter har frigitt for adopsjon kan sies å ha en alvorlig nedsatt funksjonsevne (fysisk eller psykisk), i en slik grad at det ikke kan adopteres. Dette vil imidlertid kunne gjøre seg gjeldende der barnet er så skadet at det etter all sannsynlighet vil ha behov for et permanent institusjonslignende tilbud. Adopsjon vil i slike tilfeller innebære at barnet i realiteten blir flyttet fra en institusjon i sitt hjemland til en institusjonslignende tilværelse her i landet.

I forberedelsen av saker som skal forelegges Faglig utvalg, har adopsjonsorganisasjonen en særlig viktig rolle. Det er organisasjonen som ut i fra de foreliggende opplysningene om barnet, vurderer om saken skal forelegges utvalget til godkjenning. Spørsmålet om barnets fysiske eller psykiske helse vil alltid måtte bero på et konkret skjønn, der det stilles store krav til organisasjonens informasjonsplikt overfor søkere og myndigheter. Der organisasjonen er i tvil, skal den forelegge saken for sekretariatet for Faglig utvalg. Bufdir har det administrative ansvaret for sekretariatet i disse sakene. Sekretariatet har ansvaret for å forberede saken ved blant annet å innhente opplysninger om og vurderinger av det konkrete barnet. Det er viktig at adopsjonsorganisasjonen bistår sekretariatet med å fremskaffe mest mulig oppdaterte opplysninger. I disse sakene er det spesielt viktig at samarbeidet mellom organisasjonene og adopsjonsmyndighetene fungerer godt.

Søkerne skal på forhånd være gjort kjent med og ha samtykket til at Faglig utvalg vurderer dem som foreldre til et barn med spesielle omsorgsbehov, eventuelt eldre barn eller søskengruppe. På dette tidspunkt bør søkerne ha de opplysningene om barnet som er nødvendig for å gi sitt samtykke til å bli vurdert i forhold til det konkrete barnet. Dersom utvalget har flere søkere til vurdering, skal søkerne gjøres kjent med dette.

Om nødvendig skal det innhentes nye og oppdaterte opplysninger om søkerne, slik at Faglig utvalg kan vurdere om de er motiverte og i stand til å ta imot det konkrete barnet. Dette kan blant annet gjøres ved at det innhentes tilleggsrapport fra utredende instans, eller søkerne kan bes om å gi de nødvendige opplysningene direkte til Faglig utvalg.

Alle sakens dokumenter skal forelegges Faglig utvalg. Videre forutsettes en skriftlig oppsummering av saken. Dersom Faglig utvalg finner det nødvendig, må sekretariatet være innstilt på å møte i utvalget for å redegjøre nærmere om saken. Faglig utvalg kan be sekretariatet om å innhente ytterligere opplysninger.

Faglig utvalgs beslutning skal fattes av et samlet og enstemmig utvalg. I henhold til utvalgets mandat punkt 3.1, skal beslutningen protokolleres. Søkerne skal informeres om at utvalgets beslutning ikke er et enkeltvedtak som kan påklages, se også punkt 6.1.

Det er først når Faglig utvalgs beslutning foreligger at søkerne skal gi sitt samtykke til tildelingen. Søkerne må på dette tidspunkt gis all tilgjengelig informasjon om barnet, slik at de kan gi et reelt samtykke. Det forutsettes at det ikke skal brukes unødig tid ved behandlingen av den enkelte sak, likevel må søkerne gis rimelig tid til å tenke seg om før de gir sitt endelige samtykke.

7.2.6 Adopsjon utenom godkjent organisasjon

Det er lovens klare hovedregel at adopsjonsformidlingen skal foregå gjennom en godkjent adopsjonsorganisasjon, jf. adopsjonsloven § 16 f. Bistand fra godkjente adopsjonsorganisasjoner gir en sikkerhet for at adopsjonen gjennomføres på en fullt ut forsvarlig måte og i samsvar med barnets grunnleggende interesser. I særlige tilfeller kan det ifølge bestemmelsens annet ledd likevel gis tillatelse til adopsjon utenom godkjent organisasjon. Det er imidlertid en absolutt forutsetning for å kunne gi slik tillatelse, at søkerne fyller de alminnelige vilkårene for å få forhåndssamtykke, jf. adopsjonsloven § 16 e.

Forhåndssamtykke til adopsjon utenom godkjent organisasjon kan bare gis når søkere har en spesiell tilknytning til vedkommende land, for eksempel gjennom statsborgerskap, oppvekst eller at de er midlertidig bosatt der, for eksempel på grunn av arbeid. Forhåndssamtykke kan gis både for adopsjon fra land der godkjent norsk organisasjon har formidlingstillatelse og fra andre land. Selv om søkerne har den nødvendige tilknytningen til det aktuelle landet, kan tillatelse bare gis dersom adopsjonen kan gjennomføres på betryggende måte.

Ved søknad om adopsjon utenom godkjent organisasjon, forutsettes det at søkerne gir en detaljert beskrivelse av hvordan adopsjonen er tenkt gjennomført. Søkerne må beskrive og dokumentere hvordan adopsjonen skal gjennomføres i vedkommende land, herunder hvilke "kanaler" de skal bruke. Videre må det angis hvilke kostnader som vil påløpe og hvordan kontakten med barnet skal etableres.

Søknader om adopsjon utenom godkjent adopsjonsorganisasjon skal sendes til Bufetat, region øst, som avgjør alle slike søknader uansett hvor i landet søkerne er bosatt. Regionen må undersøke hvilke rettsvirkninger adopsjonen har i opprinnelseslandet, særlig om hvorvidt rettsforholdet mellom barnet og de biologiske foreldrene bortfaller ved adopsjonen. Om nødvendig må det innhentes supplerende opplysninger gjennom utenriktjenesten. Se for øvrig også kapittel 3.

Før forhåndssamtykke kan gis, må Bufetat, region øst forvisse seg om at adopsjonen kan gjennomføres på forsvarlig måte og i samsvar med internasjonalt anerkjente prinsipper nedfelt i FNs barnekonvensjon og Haagkonvensjonen. Det må blant annet foreligge dokumentasjon på at barnet er frigitt eller kan frigis for adopsjon.

Ved adopsjon utenom godkjent organisasjon overtar Bufetat, region øst, de funksjoner som ellers utføres av adopsjonsorganisasjonene. Så tidlig som mulig må det være klarlagt hvilken myndighet i vedkommende land regionen kan forholde seg til. For land som er tilsluttet Haagkonvensjonen vil dette være sentralmyndigheten, jf. konvensjonens artikkel 6. For andre land må det opplyses og dokumenteres særskilt av søkerne hvilken myndighet som er rette vedkommende. Søkerne må videre bekrefte at de påtar seg å dekke alle kostnader som knytter seg til gjennomføringen av adopsjonen.

Haagkonvensjonen tillater ikke at søkerne selv oversender eller på annen måte formidler grunnlagsdokumentene til myndighetene i barnets opprinnelsesland, jf. artikkel 22 nr. 1 og 5, jf. artikkel 15. Forhåndssamtykke med alle underliggende dokumenter i oversatt stand, samt nødvendige

bekreftelser og legaliseringer, skal oversendes fra Bufetat, region øst, direkte til sentralmyndigheten eller vedkommende myndighet i opprinnelseslandet. Normalt bør det kreves at denne myndigheten skriftlig har bekreftet overfor regionen at den vil samhandle om gjennomføringen av adopsjonen.

Forhåndssamtykke kan først utstedes når det foreligger tilstrekkelige opplysninger om adopsjonsprosessen og at adopsjonen kan gjennomføres enten i opprinnelseslandet eller her i landet.

7.2.7 Tilbaketrekking av vedtaket om forhåndssamtykke

Det kan gå lang tid fra forhåndssamtykke etter adopsjonsloven § 16 e er gitt, til adopsjonen faktisk er endelig gjennomført. I denne tiden kan livssituasjonen for adoptivsøkerne ha endret seg på en slik måte at det kan være grunnlag for å omgjøre vedtaket om forhåndssamtykke, jf. forvaltningsloven § 35 siste ledd. Søernes helsemessige, sosiale eller økonomiske forhold i familien kan ha endret seg, for eksempel på grunn av graviditet, separasjon, arbeidsløshet, dødsfall, eller alvorlig sykdom hos søkerne eller deres øvrige barn.

Både adopsjonsorganisasjonen, og søkerne har plikt til å informere regionen i Bufetat om nye opplysninger. Adopsjonsorganisasjonene skal informere om nye opplysninger i saken som organisasjonen mener kan danne grunnlag for omgjøring av vedtaket om forhåndssamtykke. Søkerne skal informere om endringer i livssituasjonen og familielivet i perioden fra søknaden ble sendt til adopsjonen er gjennomført.¹² Regionen må vurdere om opplysningene er av en slik karakter at forhåndssamtykket må trekkes tilbake fordi adopsjonen ikke lenger kan antas å være til barnets beste. Tilbaketrekking av forhåndssamtykke er et enkeltvedtak som kan påklages til Bufdir, jf. forvaltningsloven § 28, se også punkt 6.12.

7.2.8 Oppfølgingsrapporter til myndigheten i barnets opprinnelsesland

Noen opprinnelsesland krever en prøvetid for barnet i Norge før landet endelig frigir barnet for adopsjon, slik at norske myndigheter kan gi bevilling. I disse tilfellene kan kommunen bli bedt om å bistå i å opplyse saken under prøvetiden, slik at adopsjonen kan gjennomføres, jf. adopsjonsloven § 16 e tredje ledd. Normalt skjer dette i form av oppfølgingsrapporter om barnets tilpasning hos adoptivsøkerne.

Dersom vedkommende land ønsker oppfølgingsrapporter utarbeidet etter at adopsjonen er gjennomført, skal adoptivforeldrene følge opp dette, eventuelt i samarbeid med adopsjonsorganisasjonen som formidlet adopsjonen. Dette utelukker likevel ikke at kommunen etterkommer adoptivforeldrenes eventuelle anmodning om å skrive en slik rapport.

I september 2013 ga Helsedirektoratet ut et nytt rundskriv (IS-6/2013) om Helseundersøkelser av adopterte fra land utenfor Vest-Europa¹³. I rundskrivet kommenteres oppfølgingsrapporter om barnet til opprinnelseslandet (rundskriv IS-6/2013 s. 21): «*Stadig flere opprinnelsesland krever at det fylles ut en rapport en tid etter at barnet har kommet til Norge. Det anbefales at helsesøster som har hatt kontakt med familien og som har fulgt opp barnet, er den som skriver rapporten i samarbeid med foreldrene. Det kan også være aktuelt å trekke inn helsestasjonslegen, barnets fastlege og/eller pediatrer.*»

¹² Jf. forskrift om adopsjonsformidling av 30.11.1999 nr. 1195 § 11 annet ledd og forskrift om adopsjon av barn fra utlandet av 30.1.2015 § 9 første ledd.

¹³ Rundskrivet er utarbeidet på bakgrunn av erfaringer som har vist at adoptivbarn fra utlandet ikke alltid har vært godt nok ivaretatt i sitt første møte med helsetjenesten. Rundskrivet er utarbeidet spesifikt for adoptivbarn og viser også til de nasjonale anbefalingene i *Veileder* IS-1154 (2003) og til de kommende nasjonale faglige retningslinjene for helsestasjons- og skolehelsetjenesten som vil erstatte veilederen. Videre viser rundskrivet til *Adoptivfamilien. Veiviser for helsestasjons- og skolehelsetjenesten (Landsgruppen av helsesøstre, 2006)*. I tillegg gir rundskrivet en del informasjon om adopsjonsspesifikke problematikker som en må være innforstått med når en jobber med adoptivfamilier.

8 Adopsjonsbevilling og registrering av adopsjonen

8.1 Særlig om adopsjon av barn fra utlandet

Hvorvidt en adopsjon av utenlandsk barn skal gjennomføres i Norge eller i utlandet avhenger av hvilket land barnet kommer fra.

Dersom adopsjonen er gjennomført i barnets opprinnelsesland blir barnet norsk statsborger ved adopsjonen og vil få utstedt norsk pass ved vedkommende utenriksstasjon¹⁴. Når adopsjonen er gjennomført i barnets opprinnelsesland, skal de utenlandske dokumentene sendes Bufdir for kontroll. Det skal særlig kontrolleres at adopsjonen er gyldig gjennomført og at avgjørelsen er rettskraftig (endelig). Deretter skal adopsjonen registreres i det sentrale adopsjonsregisteret.

Der adopsjonen gjennomføres i Norge, må de utenlandske frigivelsesdokumentene sendes Bufdir, slik at adopsjonen kan gjennomføres her i landet snarest mulig. Det må klart fremgå at barnet er frigitt av rette utenlandske myndigheter for adopsjon, til søkerne, og at frigivelsen er endelig. I disse sakene må regionen sende underretning om forhåndssamtykket til Utlendingsdirektoratet for å sikre barnets innreise og oppholdstillatelse i Norge, inntil adopsjonen kan gjennomføres her i landet.

Fra land som krever prøvetid, kan adopsjonen ikke gjennomføres før prøvetiden er utløpt og barnet endelig frigitt for adopsjon.

Adoptivsøkerne skal gjøres oppmerksom på adgangen til å søke om engangsstøtte, se rundskriv Q-1013 om retningslinjer for tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet. Hva underretningen om forhåndssamtykket for øvrig skal inneholde, se punkt 6.10 og 6.11.

8.2 Registrering i det sentrale adopsjonsregisteret og melding til ulike instanser

Bufdir sørger for at adopsjonen blir registrert i det sentrale adopsjonsregisteret og sender for øvrig melding om adopsjon til aktuelle instanser, blant annet folkeregisteret, jf. adopsjonsloven § 16. Melding om adopsjon skal sendes på eget skjema.

9 Oversikt over aktuelle skjemaer til bruk ved søknad om adopsjon, m.m.

Bufdir er delegert ansvaret for skjemaene som skal benyttes ved søknad om adopsjon. Bufdir har også ansvar for å holde disse skjemaene oppdatert.

9.1 Skjemaer m.m.

Ved søknad om adopsjon, skal følgende skjemaer benyttes:

- ☐ Søknad om adopsjon
- ☐ Sosialrapport, m/veiledningshefte Q-1046 om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon
- ☐ Samtykke fra barnet ved søknad om adopsjon
- ☐ Samtykke til adopsjon fra den som har foreldreansvaret for barnet
- ☐ Erklæring ved søknad om adopsjon fra barnets mor/far som ikke har del i foreldreansvaret

¹⁴ jf. lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven) av 10. juni 2005 nr. 51 § 5.

- ☐ Legeerklæring for adoptivsøker
- ☐ Egenerklæring om helse

Skjemaene og veiledningshefte om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon, kan lastes ned fra Bufdirs hjemmeside, www.bufetat.no

9.2 Vedlegg som skal følge adopsjonssøknaden til regionen i Bufetat

Ved søknad om adopsjon av barn fra utlandet skal følgende vedlegg følge søknaden i original:

- A Formidlingsbekreftelse fra en godkjent adopsjonsorganisasjon, ikke eldre enn 6 måneder.
- B Søkernes/søkerens fødselsattest, i original eller bekreftet kopi.
- C Skjema: Egenerklæring om helse for adoptivsøker¹⁵, ikke eldre enn 6 måneder.
- D Skjema: Legeerklæring for adoptivsøker¹⁶, ikke eldre enn 6 måneder.
- E Uttømmende politiattest for søkerne/søkeren, ikke eldre enn 6 måneder.
- F Utskrift av siste likning for søkerne/søkeren hvor inntekt og formue fremgår.
- G For adoptivsøkere som lever sammen kreves enten vigselsattest eller partnerskapsattest¹⁷. Dersom ekteskapet eller partnerskapet har vart kortere enn to år eller dersom søkerne er samboere, kreves bostedsattest med adressehistorikk fra folkeregisteret. Bostedsattesten kan ikke være eldre enn 6 måneder.
- H Dokumentasjon på statsborgerskap ved kopi av pass eller utskrift fra folkeregisteret, ikke eldre enn 6 måneder.

Er det nødvendig for å opplyse saken, kan Bufetat be om ytterligere dokumentasjon¹⁸. I tilfeller hvor dokumentasjonen omfatter personopplysninger, skal Bufetat innhente særskilt samtykke fra den opplysningene gjelder på det tidspunktet det er aktuelt.

Før forhåndssamtykke kan gis, må søkerne/søkeren fremlegge kursbevis for gjennomført adopsjonsforberedende kurs, jf. forskrift 30. 01. 2015 nr. 72 § 6.

Ved søknad om innenlandsadopsjon av ukjent barn skal følgende vedlegg følge søknaden i original:

1. Søkernes/søkerens fødselsattest, i original eller bekreftet kopi.
2. Skjema: Egenerklæring om helse for adoptivsøker, ikke eldre enn 6 måneder.
3. Skjema: Legeerklæring for adoptivsøker, ikke eldre enn 6 måneder.
4. Uttømmende politiattest for søkerne/søkeren, ikke eldre enn 6 måneder.
5. Utskrift av siste likning for søkerne/søkeren hvor inntekt og formue fremgår.

¹⁵ På fastsatt skjema fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

¹⁶ På fastsatt skjema fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

¹⁷ Vigselsattest kan leveres i original eller bekreftet kopi.

¹⁸ Jf. Forskrift om adopsjon av barn fra utlandet 30. januar 2015 nr. 72 § 8, 3 ledd.

6. Vigselsattest/partnerskapsattest, i original eller bekreftet kopi.
7. Bostedsattest med adressehistorikk fra folkeregisteret, som ikke er eldre enn 6 måneder, dersom søkerne er samboere eller ekteskapet/partnerskapet har vart kortere enn to år.
8. Dokumentasjon på statsborgerskap ved kopi av pass eller utskrift fra folkeregisteret, ikke eldre enn 6 måneder.

Ved søknad om innenlandsadopsjon av kjent barn skal følgende vedlegg følge søknaden i original:

1. Søkernes/søkerens fødselsattest, i original eller bekreftet kopi.
2. Skjema: Egenerklæring om helse for adoptivsøker, ikke eldre enn 6 måneder.
3. Skjema: Legeerklæring for adoptivsøker, ikke eldre enn 6 måneder.
4. Uttømmende politiattest for søkerne/søkeren, ikke eldre enn 6 måneder
5. Utskrift av siste likning for søkerne/søkeren hvor inntekt og formue fremgår.
6. Vigselsattest/partnerskapsattest, i original eller bekreftet kopi.
7. Bostedsattest med adressehistorikk fra folkeregisteret dersom søkerne er samboere eller ekteskapet/partnerskapet har vart kortere enn to år, ikke eldre enn 6 måneder.
8. Dokumentasjon på statsborgerskap ved kopi av pass eller utskrift fra folkeregisteret, ikke eldre enn 6 måneder.
9. Barnets fødselsattest, i original eller bekreftet kopi.
10. Dåpsattest dersom barnet er døpt, i original eller bekreftet kopi.
11. Utskrift fra folkeregisteret om foreldreansvar.
12. Skjema: Samtykke til adopsjon fra den som har foreldreansvaret for barnet.
13. Skjema: Erklæring ved søknad om adopsjon fra barnets forelder som ikke har del i foreldreansvaret.
14. Skjema: Samtykke fra barnet ved søknad om adopsjon (dersom barnet har fylt 12 år). (Vanligvis vil offentlig tjenestemann eller advokat benyttes ved innhenting av samtykke).
15. Dødsattest i tilfelle en eller begge foreldre er døde, i original eller bekreftet kopi.
16. Dokumentasjon på eventuell vergeoppnevning og erklæring fra vergen om samtykke til adopsjon, i original eller bekreftet kopi.

Ved søknad om innenlandsadopsjon av person over 18 år skal ikke vedlegg nr. 2, 3, 5, 8, 11 og 12 følge søknaden. Bufetat vil ved behandling av søknaden vurderer hvilke andre vedlegg som er nødvendige for å opplyse saken. I tilfeller hvor dokumentasjonen omfatter personopplysninger, skal Bufetat innhente særskilt samtykke fra den opplysningene gjelder på det tidspunktet det er aktuelt.

9.3 Adopsjonsorganisasjonenes adresser

Vi har for tiden følgende adopsjonsorganisasjoner som har myndighetenes tillatelse til å drive adopsjonsformidling av barn bosatt i utlandet:

- ☐ **InorAdopt**, Skippergata 21, 4611 Kristiansand, postboks 266, 4663 Kristiansand, telefon 38 10 59 50, telefaks 38 10 59 51, e-post: post@inoradopt.no
- ☐ **Verdens Barn**, Bogstadveien 27 B, 0355 Oslo, telefon 22 59 52 00, telefaks 22 59 52 01, e-post: adopsjon@verdensbarn.no
- ☐ **Adopsjonsforum**, Inkognitogata 17, 0256 Oslo, postboks 2364, Solli, 0201 Oslo, telefon 23 28 08 00, telefaks 23 28 08 01, e-post: info@adopsjonsforum.no

10 Oversikt over konvensjoner, aktuelle lover, forskrifter og retningslinjer

Konvensjoner

- ☐ FNs konvensjon om barnets rettigheter 20. november 1989.
- ☐ Konvensjon 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner (Haagkonvensjonen).
- ☐ Konvensjon 6. februar 1931 mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål med sluttprotokoll. (Nordisk familierettslig konvensjon). Konvensjonen gjelder i Norge med lovs kraft, jf. lov 19. desember 1969 nr. 75.
- ☐ Revidert europeiske konvensjon om adopsjon av barn vedtatt 7. mai 2008.

Aktuelle lover

- ☐ Lov om adopsjon av 28. februar 1986 nr. 8 (adopsjonsloven).
- ☐ Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. februar 1967 (forvaltningsloven).
- ☐ Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7 (barneloven).
- ☐ Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (barnevernloven).
- ☐ Lov om ekteskap av 4. juli 1991 nr. 47 (ekteskapsloven).
- ☐ Lov om vergemål for umyndig 22. april 1927 nr. 3 (vergemålsloven).
- ☐ Lov om personnavn 7. juni 2002 nr. 19 (navneloven).
- ☐ Lov om norsk statsborgerskap 10. juni 2005 nr. 51 (statsborgerloven).

Aktuelle forskrifter

- ☐ Forskrift 30. 11. 1999 nr. 1194 om formidling av innenlandsadopsjon der foreldre samtykker til adopsjon med endringer.
- ☐ Forskrift 30. 11. 1999 nr. 1195 om krav til organisasjon som formidler barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon.
- ☐ Forskrift 30. 01. 2015 nr. 72 om adopsjon av barn fra utlandet.

Rundskriv/Retningslinjer

- ☐ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q- 28/2015 med kommentarer til forskrift om adopsjon av barn fra utlandet.
- ☐ Barne- og familiedepartementets rundskriv om utenlandsadopsjon Q-0972 med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem (Gjelder for adopsjonssøknader fremmet før 01.02.15).
- ☐ Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-1013 om retningslinjer for tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.
- ☐ Dette rundskriv, Q- 1045, om retningslinjer for saksbehandlingen ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon. Dette rundskrivet har innarbeidet rundskriv Q-1225 B¹⁹ *om retningslinjer til endringer av adopsjonsloven: Samboeres adopsjonsadgang. Stebarnsadopsjon etter skilsmisse, samlivsbrudd og død*, og rundskrivet Q - 1225 B utgår.
- ☐ Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-16/97 om konvensjon 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.
- ☐ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets rundskriv Q-2006-9001 om endring av barnevernloven § 4-20 og adopsjonsloven § 1.

Veileder

- ☐ Veileder om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon Q- 1046.

¹⁹ Utgitt 1. oktober 2014.